

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Alena Hašková

Vyjádření iterativnosti v současné španělštině

Expressing iteration in contemporary Spanish

Poděkování:

Touto cestou bych ráda poděkovala svému vedoucímu, prof. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D., za odborné vedení práce, ochotu a lidský přístup.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 8. května 2024

Bc. Alena Hašková

Klíčová slova (česky): paralelní korpus, prefix *-re*, iterativnost, reiterativnost, povaha slovesného děje, španělština, čeština

Key words (in English): parallel corpus, prefix *re-*, iteration, reiteration, character of verb action, Spanish, Czech

Abstrakt v českém jazyce

Vyjádření iterativnosti v současné španělštině

Cílem této práce je představit prostředky vyjádření iterativnosti v současné španělštině a způsoby překladu do češtiny. Teoretická část definuje základní termíny, Předkládá problematiku kategorie aspektu ve španělštině a v češtině. Předkládá též dělení této kategorie v uvedených jazycích a také dle sémantických významů a formálních prostředků. Zvláštní pozornost je zaměřena na termíny *iterativnosti* a *reiterativnosti* a jejich prostředkům vyjádření, konkrétně sufixům *re-*, *sub-* a *sobre-*; slovesným perifrázím *volver a + infinitiv*, *venir + gerundium* a *tener + participium* a lexikálně-syntaktickým prostředkům *de nuevo*, *por segunda vez* a *otra vez*. Praktická část obsahuje tři případové studie rozdělené podle zmíněných formálních prostředků vyjádření. K analýzám jsou použity dva korpusy – Araneum a InterCorp. Korpus Araneum slouží k ověření obecné frekvence daných jevů ve španělštině a k posouzení, zda je u daného prostředku vliv vazby. Pomocí korpusu InterCorp je sestavena typologie českých protějšků.

Abstract in English

Expressing iteration in contemporary Spanish

The aim of this paper is to introduce means of expressing iteration in contemporary Spanish and the ways of translation into Czech. The theoretical part defines the basic terms, presents the issue of category of aspect in Spanish and in Czech. It also presents the division of this category in these languages, as well as according to semantic meanings and formal means. Special attention is paid to the terms of iteration and reiteration and their ways of expression, namely suffixes *re-*, *sub-*, and *sobre-*; verbal periphrases *volver a + infinitive*, *venir + gerund* and *tener + participle*; and lexical-syntactic means *de nuevo*, *por segunda vez* and *otra vez*. The practical part contains three case studies, divided according to the mentioned formal means of expression. For the analyses are used two corpus – Araneum and InterCorp. The Araneum corpus serves to verify the general frequency of the phenomena in Spanish and to assess whether there is a binding effect for the given means. Corpus InterCorp is used to compile a typology of Czech equivalents.

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Kategorie aspektu.....	9
2.1 Kategorie aspektu a PSD v češtině.....	11
2.2 Kategorie aspektu a PSD ve španělštině	14
2.3 Sémantické významy aspektu ve španělštině.....	17
2.4 Formální prostředky	18
3. Iterativnost a reiterativnost.....	20
3.1 Prostředky vyjádření iterativnosti ve španělštině	22
3.1.1 Prostředky slovotvorné	22
3.1.2 Slovesné perifráze.....	28
3.1.3 Prostředky lexikálně-syntaktické.....	32
4. Popis postupu.....	33
4.1 Metodologie.....	33
4.2 Hypotézy.....	34
4.3 Charakteristika použitých korpusů.....	35
5. Praktická část	36
5.1 Prostředky slovotvorné	36
5.1.1 Prefix <i>re-</i>	36
5.1.2 Prefix <i>sobre-</i>	43
5.1.3 Prefix <i>sub-</i>	43
5.2 Slovesné perifráze.....	45
5.2.1 <i>Volver a + infinitiv</i>	45
5.2.2. <i>Venir + gerundium</i>	52
5.2.3 <i>Tener + participium</i>	54
5.3 Prostředky lexikálně-syntaktické.....	56
5.3.1 <i>De nuevo</i>	56

5.3.2 <i>Por segunda vez</i>	62
5.3.3 <i>Otra vez</i>	63
6. Závěr	65
Resumé v českém jazyce	68
Resumen	70
Bibliografie	72

1. Úvod

Tato diplomová práce se zabývá tématem vyjádření iterativnosti v současné španělštině, tj. způsoby, jakými se v tomto jazyce vyjadřuje opakování děje nebo činnosti. Hlavním cílem je představit prostředky, které slouží k vyjádření této modifikace významu, pozorovat, jak se chovají v současném jazyce a zda a jak se překládají do češtiny.

Práce se skládá ze dvou částí, teoretické a praktické. V teoretické části se nejprve věnuji problematice kategorie aspektu ve španělštině a v češtině, jelikož se jeho chápání v každé tradici liší. Popíšu, co přesně znamená termín *aspecto* ve španělštině a jak je členěn. Zatímco ve španělštině je aspekt chápán jako modifikace významu, v češtině se jím myslí slovesný vid a pro vyjádření modifikace se používá termín *povaha slovesného děje*. Jelikož může být aspekt členěn z několika hledisek, jedna podkapitola je věnována sémantickým významům aspektu ve španělštině a druhá formálním prostředkům vyjádření aspektu.

Významná část práce je již věnována iterativnost (reiterativnosti) a prostředkům jejího vyjádření ve španělštině. Iterativnost vyjadřuje opakování děje. Hlavní prostředky vyjádření iterativnosti jsou prostředky slovtvorné, slovesné perifráze a prostředky lexikálně-syntaktické. Konkrétně se věnuji prefixům *re-*, *sub-* a *-sobre*; slovesným perifrázím *volver a + infinitiv*, *venir + gerundium* a *tener + participium*; a adverbialie *de nuevo*, *por segunda vez* a *otra vez*. Vedle popisu jednotlivých prostředků poukáži také na jejich sémantické a syntaktické restriky, frekvenci a možnou vzájemnou zaměnitelnost.

Druhá část je věnována korpusovým analýzám, které jsou rozděleny do tří dílčích případových studií podle formálních prostředků vyjádření iterativnosti uvedených v teoretické části. K analýze jsou použity dva korpusy. Jednojazyčný korpus Araneum slouží k ověření obecné frekvence daných jevů ve španělštině a k posouzení vlivu vazeb na použití těchto prostředků. S ohledem na rozdílnost prostředků vyjádření v jednotlivých jazycích se také zaměřím na způsoby překladu do češtiny – jinými slovy, představím typologii českých protějšků. K tomu použiji paralelní korpus InterCorp. Na obou korpusech také ověřím hypotézy stanovené na základě teoretických závěrů.

2. Kategorie aspektu

Ve své práci se budu zabývat způsoby, jakými španělština vyjadřuje iterativnost nebo reiterativnost, tedy jak se v tomto jazyce vyjadřuje opakování událostí nebo procesů. V rámci španělské lingvistické tradice je tento význam považován za jeden z tzv. aspektuálních významů. To znamená, že existuje obecnější kategorie aspektu, do které spadá také vyjádření opakování událostí ve španělštině. S kategorií aspektu je úzce spjata kategorie povahy slovesného děje (dále jen PSD). Na kategorii aspektu je v každém jazyce (španělštině a češtině) nahlíženo jinak, připadá mi tedy důležité věnovat se jí v obou zmíněných jazycích. Po krátkém představení PSD se tedy budu zabývat kategoriemi aspektu a PSD v češtině a posléze ve španělštině. Pohledy lingvistů se na tyto kategorie liší, já se na základě studia sekundární literatury pokusím postihnout jejich hlavní rysy, na nichž se většina zdrojů shodne. Aspekt může být členěn na základě sémantickém nebo formálním, tj. podle významu nebo podle prostředků vyjádření. Všechny významové modifikace budu popisovat u každého jazyku zvlášť, jelikož se mohou lišit. Poslední část této kapitoly bude věnována prostředkům vyjádření aspektu v jazyce.

PSD je kategorie, která vyjadřuje modifikace významu základního slovesa. Tyto modifikace se mohou týkat fáze, kvality nebo kvantity procesu. Pro jejich vyjádření se používají různé prostředky dostupné v daném jazyce.¹ Zavadil a Čermák uvádějí, že se jedná o kategorii, která se skládá z kvalitativních nebo kvantitativních stránek procesu, na které emitent různě zaměřuje pozornost. Tím pádem se PSD přibližuje kategorii aspektu, kde je pozornost zaměřena na proces v průběhu, nebo na celek.²

PSD je překlad pro německý termín *Aktionsart*.³ Ten bývá do španělštiny překládán různě. Častý je překlad *modo de la acción verbal*, který je podle Zavadila a Čermáka nepřesný vzhledem k existenci termínu *modo verbal*. Pro představu, co se rozumí pod termínem *modo verbal* uvádím definici slovesného způsobu z knihy *Čeština – Řeč a jazyk*:

---

¹ PEŠKOVÁ, Jana. K překladu českých významů povahy slovesného děje do španělštiny: aplikace myšlenek Jiřího Levého. *Acta universitatis carolinae. Philologica*. 2018, roč. 2018, č. 2, s. 132.

² ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 314.

³ Tamtéž, s. 315.

*Slovesný způsob/modus vyjadřuje modifikaci slovesného děje z hlediska reálnosti, nutnosti, možnosti nebo nereálnosti, nenutnosti i nemožnosti jeho uskutečnění.*⁴

Je tedy patrné, že slovesný způsob je úplně jinou slovesnou kategorií. Výstižnější vyjádřením termínu *Aktionsart* je tudíž *carácter de la acción verbal*, do češtiny překládáno jako *povaha slovesného děje*. Z tohoto důvodu jsem se také rozhodla používat tohoto označení v této práci.

Ve španělské tradici ale stále převažuje používání termínu *aspecto*. A tím se celá terminologie komplikuje, jelikož v češtině pod termínem *aspekt* najdeme něco jiného.

---

⁴ ČECHOVÁ, Marie; DOKULIL, Miloš; HLAVSA, Zdeněk; HRBÁČEK, Josef a HRUŠKOVÁ, Zdenka. *Čeština – řeč a jazyk*. 3., rozšířené a upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství a.s., 2011, s.173.

2.1 Kategorie aspektu a PSD v češtině

V češtině se slovo aspekt nejčastěji spojuje s jedním konkrétním významem PSD – slovesným videm. Aspektem v češtině se tedy rozumí slovesný vid.

Vid je v mluvnicích označován za kategorii morfologickou, tedy mluvnickou. Tyká se tedy formy slovesa a jeho gramatických vlastností. Z lexikologického hlediska je kategorií lexikální, jelikož se slovesa zpravidla liší sémanticky, odkazuje na sémantické rozdíly mezi slovesnými tvary. Různé tvary sloves mohou nést odlišné významy, jedná se tedy o rozdíly v tom, jak slovesa vyjadřují činnost či událost. Nositelem této diferenciací jsou slovo tvorné afixy (prefixy a sufixy), které tvoří nová slovesa a mění i vid.⁵

Sloveso se tedy vyskytuje se stejným lexikálním významem ve dvou podobách, ale liší se v završení (ukončení) děje. Rozlišují se tak slovesa dokonavá (perfektivní) a nedokonavá (imperfektivní), tedy rozlišuje se to, čemu se říká vid dokonavý a nedokonavý. Slovesa dokonavá vyjadřují děj, který bude završen nebo je dokončený (*napišu dopis, napsal jsem dopis*). Slovesa nedokonavá se k ukončenosti děje nevyjadřují (*psal jsem dopis, píšu dopis, budu psát dopis*). Dokonavost se tedy vylučuje s přítomem a slovesa dokonavá tedy existují jen v préteritu a futuru.⁶

Stejně slovesa dělí také Šmilauer, tedy na nedokonavá (imperfektiva - *jde, jít*) a dokonavá (perfektiva – *přijde, přijít*). Záleží na tom, jak děj vidíme. U imperfektiv si všímáme kvality děje, u perfektiv jejich časového ohraničení a naše pozornost se zde soustředí na jediný bod děje, který může být skutečně okamžitý (*střelí, skočí*), nebo upřený k začátku děje (*rozplakal se*), ke konci děje (*vyplakal se*), či shrnující začátek i konec děje (*proplakala celou noc*). Dokonavé sloveso tedy nemůže vyjádřit přítomnost, jelikož je děj viděn pouze jako bod.⁷

Podle Šmilauera je každé české sloveso schopno vyjádřit ne/dokonavost a násobenost. Existují však výjimky: obouvidová slovesa končící na *-ovati* (*úředník telegrafuje – nedok., telegrafoval to otci – dok.*); slovesa s dvojím videm se stejným významem (*věnoval tomu mnoho času – nedok., věnoval muzeu své sbírky – dok.*); slovesa

---

⁵ ČECHOVÁ, Marie; DOKULIL, Miloš; HLAVSA, Zdeněk; HRBÁČEK, Josef a HRUŠKOVÁ, Zdeňka. *Čeština – řeč a jazyk*. 3., rozšířené a upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství a.s., 2011, s.180.

⁶ GREPL, Miroslav; KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a RUSÍNOVÁ, Zuzana. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 318.

⁷ ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 39.

s různým videm při různých významech (*dovede se bránit* – nedok., *dovede dítě do školy* – dok.).⁸

Jak jsem již zmínila, vid vyjadřuje téměř každé sloveso v češtině. Černý zmiňuje, že české (potažmo slovanské) sloveso má dva tvary ve všech kategoriích včetně infinitivu (dělat/udělat), zatímco španělské (románské) sloveso má tyto tvary pouze u některých forem slovesa.⁹

V českých gramatikách se pro termín PSD hojně používá termín *způsob slovesného děje*, já v zájmu ucelenosti dávám přednost PSD.

To, jak moc jsou kategorie vidu a PSD v češtině propojené, komentuje *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Ještě v 19. století byly tyto dva pojmy užívány ve stejném významu. Tato propojenost je vidět při tvoření, kdy se pro vid také využívají stejné formální prostředky (různé afixy) jako pro kategorii PSD.¹⁰

Mluvnice češtiny definuje PSD jako kategorii, pomocí které *se vyjadřují různé druhy dějového průběhu označeného základním slovesem s určitým vidovým určením*. Tedy je ji třeba odlišovat od vidu v užším slova smyslu. Nejde tedy o kategorii lexikálně-gramatickou, nýbrž lexikální.¹¹

Nový encyklopedický slovník češtiny zmiňuje 2 přístupy lingvistů k PSD¹²:

- První přístup lingvistů je, že za projev PSD se považují slovesa, která jsou derivována od jiného slovesa a během této derivace dochází k modifikaci lexikálního významu. (*dopsat, zapsat, připsat ...*)
- Druhý přístup nepovažuje PSD za derivační kategorii. Za podléhající kategorii PSD se pokládají všechna slovesa, bez ohledu na to, zda jsou derivována od jiného slovesa, či ne. Spíše se tak sleduje sémantická klasifikace všech sloves, tedy jaké sémantické významy může PSD vyjadřovat. Podle této sémantické klasifikace se dělí slovesa v češtině na: *evolutiva* (slovesa označující počáteční fázi děje – *rozplakat se*),

---

⁸ Tamtéž, s. 38.

⁹ ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s.120.

¹⁰ NÜBLER, Norbert. ZPŮSOB SLOVESNÉHO DĚJE. In KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a PLESKALOVÁ, Jana (Eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017. Poslední přístup 16. 4. 2024. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ZPŮSOB_SLOVESNÉHO_DĚJE

¹¹ PETR, Jan a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986, s. 185.

¹² NÜBLER, Norbert. ZPŮSOB SLOVESNÉHO DĚJE. In KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a PLESKALOVÁ, Jana (Eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*, 2017. Poslední přístup 16. 4. 2024. Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ZPŮSOB_SLOVESNÉHO_DĚJE

delimitativa (krátké trvání děje – *pospat*), *rezultativa* (slovesa typu *napsat*), *terminativa/konfektiva* (vyjadřují průběh celé akce až do konce – *přečíst*), *perdurativa* (charakterizována procesem trvajícím určitou dobu – *propracoval celou noc*), *finitiva/kompletiva* (označují konečnou fázi děje – *dočíst*), *egresiva* (také se vyjadřují ke konci děje – *odučit*), *exhausiva* (popisují trvání děje až do konce, popř. k smrti – *ubřečet se*), *saturativa* (označují trvání děje až k uspokojení subjektu – *najíst se*), *extenziva* (slovesa obsahují významovou složku hodně, často, dlouho – *napracovat se*), *kumulativa* (označující uchopení blíže neurčité kvantity objektu – *nahrabat mnoho*), *intenziva* (charakterizována vysokou kvantifikací děje – *najet pět set kilometrů*), *excesiva* (vyjadřují nadměrnou intenzitu, trvání děje vedoucí k nežádoucímu výsledku – *přesolit*), *distributiva* (několikanásobný průběh děje v časové posloupnosti – *pozamykat*), *atenuativa* (vyjadřují oslabenou intenzitu děje – *nachýlit se*), *semelfaktiva/okamžitá slovesa* (slovesa typu *bodnout*), *momentální slovesa* (označují momentální dále nespecifikovaný děj – *koupit, dát*), *iterativa/frekventativa* (spojují opakovanost děje s významem obvyklosti – *dělat*), *deminutiva* (opakování děje s oslabovací významovou složkou – *pozpěvovat*), *komitativa* (vyjadřují doprovodný děj – *přikusovat*), *frekventativa* (několikanásobný průběh bodového děje – *kopat*), *stativa/slovesa stavová* (slovesa typu *milovat*), *dekurziva* (označující kontinuální probíhající děj – *myslet*) a *mutativa* (přijímání určité vlastnosti – *černat*).

PSD ve španělštině se odlišuje od téže kategorie v češtině, kde to není kategorie jednoznačně gramatická a jde spíše o kategorii slovtvornou (lexikální) a úzce spojenou s kategorií vidu (*kvést – rozkvést – rozkvétat; dokvést – dokvétat*). Někdy se také vyjadřuje pouze lexikálně (*Sigue lloviendo – Stále (ještě) prší*).¹³

---

¹³ ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 329.

2.2 Kategorie aspektu a PSD ve španělštině

Ve španělské tradice se tyto dva termíny neodlišují a velmi často se používá termín *aspecto* pro to, čemu v češtině říkáme PSD. Tedy pod pojmem *aspecto* najdeme ve španělštině jak variantu českého vidu (tedy opozici dokonavosti a nedokonavosti), tak všechny modifikace děje.

Nyní se pokusím definovat různé druhy aspektů podle toho, jak se liší dělení různých lingvistů.

Aspekt ve španělštině nás informuje o vnitřní struktuře děje. Tedy o tom, jak vzniká, končí, zda se opakuje, ale také o tom, zda je vnímán jako celek, nebo zda jsou zdůrazněny jen některé jeho části. Rozdíl mezi časem a aspektem je vidět v těchto dvou větách, kdy je čas stejný (přítomný), ale liší se právě aspekt: *Arturo lee el periódico* a *Arturo está leyendo el periódico*.¹⁴

Nueva gramática de la lengua española (NGLE) dělí aspekt podle toho, jakým způsobem se vyjadřuje, do tří skupin:

1. Aspecto léxico o modo de la acción
2. Aspecto sintáctico o perifrástico
3. Aspecto morfológico o desinencial

Stejně dělí aspekt také Elena de Miguel¹⁵ v gramatice *Gramática descriptiva de la lengua española* (GDLE) :

1. Aspecto léxico
2. Aspecto léxico-sintáctico
3. Aspecto flexivo

Lexikální rozdíl je ve větách *llegó a la ciudad* a *vivió en la ciudad*, první věta označuje jednorázovou událost, zatímco druhá situaci, která trvala delší dobu. Jelikož jsou obě věty v minulém prostém času, nemá tento rozdíl nic společného s morfologickou informací, ale s tou, kterou nese kořen. Tento rozdíl se nazývá *aspecto léxico*, popř. *modo de acción*, *cualidad de la acción* nebo *accionalidad*.¹⁶ Termínem *aspecto léxico* se rozumí aspektová informace obsažená v lexikálních jednotkách, které tvoří predikáty. Tuto

---

¹⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1684-1685.

¹⁵ DE MIGUEL, Elena. El aspecto léxico. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 2993.

¹⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1685 – 1686.

informaci tedy nenesou pouze slovesa, ale také adjektiva a podstatná jména. Například ne všechna adjektiva jsou kompatibilní se slovesem *estar* (*Juan está madrileño*), či slovesem *ser* (*Juan es desnudo*). Zde tedy hrají roli restriktce, které vycházejí z inherentní sémantiky jednotlivých slov.¹⁷

Aspecto perifrástico odpovídá slovesným perifrázím. Je tedy vyjádřen syntakticky, pomocí pomocných sloves, které tvoří slovesné perifráze (*seguir estudiando*, *estar a punto de llegar*). Perifráze, které vyjadřují aspekt, mohou značit počátek, průběh nebo konec děje, stejně jako na jeho přerušení, opakování či zastavení.¹⁸ V obou gramatikách se liší pouze název *aspecto léxico-sintáctico*, do kterého jsou zařazeny kromě slovesných perifrází také adverbia, negace, funkce sémantické a syntaktické (determinace, kvantifikace, ...).¹⁹

Třetím typem je *aspecto morfológico* či *desinencial*, také se mu říká *flexional* nebo *flexivo*. Tento aspekt je aspektem v užším slova smyslu a myslí se jím protiklad perfekta a imperfekta, tedy časů perfektivních a imperfektivních (rozdíl *cantó* a *cantaba*).²⁰

Zatímco tyto dvě gramatiky (NGLE a DGLE) se v problematice aspektu shodují, pro Gómeze Torrega je to gramatická kategorie flexivní (s koncovkami) nebo syntagmatická (s pomocnými slovesy), která značí dokonavost či nedokonavost slovesného děje. Odlišuje také kategorii aspektu a PSD. Aspekt je pro něj gramatické povahy a tím se odlišuje od PSD, která má sémantický charakter a záleží na daném slovesu. Tedy sloveso může být perfektivní nebo imperfektivní z vlastní povahy. Odkazuje na rozdělení Andrése Bella mezi slovesy *permanentes* (*imperfectivos*) a *desinentes* (*perfectivos*). Tedy, sloveso *amar* je imperfektivní a sloveso *morir* je perfektivní, jelikož jeho významem je děj, který je ukončen. Tím, že aspekt a PSD nejsou to samé, mohou se slovesa perfektivní vyskytnout ve formě aspektu imperfektivního a naopak: *María me amó* – *amar* zde nabývá perfektivního významu (milovala mě, ale už přestala).²¹

V knize *Gramática didáctica del español* Gómez Torrego aspekt charakterizuje jako gramatický význam, který rozděluje děj na ukončený (*aspecto perfectivo*) a neukončený

---

¹⁷ DE MIGUEL, Elena. El aspecto léxico. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 2981.

¹⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1684-1685. s. 41.

¹⁹ DE MIGUEL, Elena. El aspecto léxico. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 2993.

²⁰ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 1684-1685. s. 1687.

²¹ GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 20.

(*aspecto imperfectivo*). Vyjadřuje se pomocí koncovek, které v sobě mají také význam času a modu (*cantaba* – koncovka *-ba* obsahuje minulý čas, *aspecto imperfectivo* a indikativ).²² Zde se tedy shoduje s *aspecto morfológico* (potažmo *flexivo*), který udávají NGLÉ a DGLÉ.

---

²² GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. Madrid: Ediciones SM, 2002, s. 146.

2.3 Sémantické významy aspektu ve španělštině

Aspekt může být členěn z několika hledisek. První možnost dělení je podle sémantických významů, tedy jakých všech významových modifikací může aspekt nabývat. Nyní se budu krátce zabývat členěním těchto modifikací pouze ve španělštině (v češtině jsem toto již zmínila v kapitole 2.1). Typologie jsou v různých zdrojích různé, já představím rozdělení z GDLE.²³

Aspekt tedy může vyjadřovat různé významové modifikace, které informují o způsobu, jakým se děj rozvíjí. Může značit: změnu (příklad *madurar*); dosažení limitu (*llegar*), či jeho nepřítomnost (*viajar*); jednorázový děj (*disparar*), nebo opakovaný (*ametrallar*); trvalost (*ser español*), obvyklost (*cortejar*), či přerušovaný děj (*parpadear*). Aspekt také informuje o časovém úseku děje, vyjadřuje: neomezený časový úsek (*ser inteligente*), omezený časový úsek (*madurar*), okamžik (*explorar*); různé fáze děje: počáteční (*florecer*), prostřední fázi (*envejecer*), nebo konečnou (*nacer*). Také může informovat o intenzitě, s jakou děj probíhá. Například *peinar* je neutrální intenzity, *repeinar* je intenzivní a *atusar* má intenzitu oslabenou.

S ohledem na všechny tyto aspekty lze děje charakterizovat jako *dinámicos* (*madurar*) nebo *estáticos* (*estar verde*), *delimitados* (*llegar*) nebo *no delimitados* (*viajar*), *semelfactivos* (děje, které se odehrají jednou - *hacer un disparo*) nebo *iterativos* (*ametrallar*), *permanentes* (*ser español*), *frecuentativos* (*cortejar*), *intermitentes* (*parpadear*), *durativos* (*ser inteligente*, *madurar*) nebo *puntuales* (*explorar*), *ingresivos* (*florecer*), *progresivos* (*envejecer*) nebo *terminativos* (*nacer*), *intensos incrementativos* (*repeinar*) a *atenuativos* (*atusar*).

---

²³ DE MIGUEL, Elena. El aspecto léxico. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 2979.

2.4 Formální prostředky

Další způsob, jak dělit aspekt, je podle způsobu vyjádření. Tedy jakými prostředky se dají dané významy v jazyce vyjádřit. PSD se vyjadřuje v obou jazycích, avšak výrazové prostředky jsou odlišné.

Obecně se formální prostředky dají rozdělit do tří skupin: prostředky morfologické, prostředky přemorfologické a prostředky syntaktické.

První jsou prostředky morfologické neboli morfologizované. Jsou částečně gramatikalizované, tedy jsou gramatickým prostředkem. To znamená, že nějak upravím sloveso a měním tím jeho význam. Patří sem různé afixy (prefíxy, sufixy, infixy) a také slovesné časy. Například sem patří prefix *re-*, kterému se dále věnuji v kapitole 3.1.1. Tento způsob vyjádření aspektu je velmi produktivní v češtině. Základní tvar sloves je převážně imperfektivní forma, pro vytvoření perfektivní formy se používají prefixy. Ty ovšem mohou i modifikovat význam slova. Například u slovesa *psát* se vytvoří perfektivní forma pomocí prefixu *na-* bez modifikace významu, avšak ostatní prefixy mění i význam: *dopsat*, *vypsát*, *nadepsat*, *přepsat*... A k nim se opět tvoří imperfektivní tvary: *dopisovat*, *vypisovat*, *nadepisovat*, *přepisovat*..., aby existovaly vidové dvojice. K vytvoření dvojice perfektivní – imperfektivní forma se využívají také sufixy stejně jako u PSD, zejména kmenotvornými příponami *-a-*, *-ova-* a sufixem *-va-*, přidáním k dokonavému slovesu: *říct* – *říkat*, *koupit* – *kupovat*, *dát* – *dávat* ... Některé vidové dvojice mohou mít různé základy: *složit* – *skládat*, *najít* – *nacházet* ...²⁴

Další možností jsou prostředky přemorfologické, které jsou syntaktické a už zde proběhla určitá gramatikalizace. Jsou to gramatikalizovaná spojení více slov. Sem tedy patří slovesné vazby ve španělštině. Nachází se také pod pojmy *perífrasis verbales* či *construcciones perifrásticas*, tedy ustálená víceslovná spojení, která už nelze chápat jako volná syntaktická spojení, ale ještě nenabýly povahy výrazově morfologického tvaru daného věcněvýznamového slovesa. Přemorfologickými tvary významového slovesa mohou být perifráze vyjadřující PSD, ale i perifráze modální – *puedo hablar*, *quiero hablar*...²⁵ Tyto vazby jsou ve španělštině velmi využívané produktivní prostředek a tvoří rozsáhlý systém. Patří sem např. *volver a + infinitiv*.

---

²⁴ GREPL, Miroslav; KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a RUSÍNOVÁ, Zuzana. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 320.

²⁵ ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 315.

Významy PSD vyjádřené slovesnými vazbami se dělí na fázové a kvantitativní. Významy fázové dávají emitentovi možnost mluvit o jednotlivých fázích procesu, jimiž jsou počátek (významy ingresivní), průběh (významy durativní) a konec (významy terminativní), či konec děje, jehož výsledek trvá (významy resultativní). Každá z těchto kategorií lze rozdělit na několik podskupin podle typů jazykových prostředků a specifických významových odstínů. Významy kvantitativní zahrnují kvantitativní stránky procesu, tedy opakování (význam iterativní) a obvyklost (význam habituální).²⁶

Třetí možnost je využití čistě syntaktického prostředku. Tedy vloží se do věty pomocné slovo, které není gramatikalizované. Vložené slovo má samo o sobě přímo význam, který chceme vyjádřit. Například pokud řeknu *udělal to znovu*, slovo *znovu* samo nese význam opakování.

---

²⁶ V rozdělení vycházím z *Mluvnice současné španělštiny*. Podrobnější popis viz. ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 316 – 328.

3. Iterativnost a reiterativnost

V této kapitole se zabývám termínem iterativnosti a prostředky jejího vyjádření. Nejprve definuji pojmy iterativnost a reiterativnost, poté se věnuji prostředkům vyjádření ve španělštině.

Iterativnost je jedna z modifikací PSD. Vyjadřuje kvantitativní význam repetitivní. Znamená tedy, že se nějaký děj opakuje podruhé.

Co se týče kvantitativních významů PSD, je zde rozdíl mezi španělštinou a češtinou. Ve španělštině se kvantitativní význam dělí na význam repetitivní a habituální. Rozlišují se podle toho, zda jde o opakování děje (význam repetitivní - *iterativos*), nebo o obvyklé vykonávání děje (význam habituální - *frecuentativos*).²⁷ Podmět sloves frekventativních činnost vykonává denně nebo často, opakuje se tak jako nějaký zvyk.²⁸

V češtině Šmilauer hovoří o násobenosti²⁹. Slovesa dělí na nenásobná (*nesl*) a násobná (*nosil, nosíval*). Slovesa nenásobená značí pouze jedno neopakované provedení. Násobená vyjadřují opakování děje, dělí se dále na opětovací (iterativní – *nosil, honil*) a opakovací (frekventativní – *nosíval, honíval*). Iterativa vyjadřují trvání děje dané souvislým opakováním nějaké činnosti (*nosit, vozit, psát*). Do frekventativ patří slovesa, která vyjadřují opakování děje po určitých přestávkách (*nosívat, vozívat, psávat*).³⁰ V mluvnici *Čeština – řeč a jazyk* autoři hovoří o kategorii nenásobenosti, která je nepříznaková, a násobenosti, která je podkategorií vidu.³¹

Ve španělštině se tato modifikace děje vyjadřuje pomocí perifráze *volver a + infinitiv, tener + participium* a *venir + gerundium*; ustálených slovních spojení (*locuciones iterativas*) *de nuevo, otra vez* a *por segunda vez*; a pomocí prefixů *re-*, *sobre-* a *sub-*. Gómez Torrego mluví o *aspecto iterativo* či *reiterativo*, když se opakuje nějaká činnost nebo činnosti – *volveré a leer el periódico*.³²

---

²⁷ ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 328.

²⁸ DE MIGUEL, Elena. El aspecto léxico. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 3039-3040.

²⁹ ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972, s. 43.

³⁰ ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 328.

³¹ ČECHOVÁ, Marie; DOKULIL, Miloš; HLAVSA, Zdeněk; HRBÁČEK, Josef a HRUŠKOVÁ, Zdeňka. *Čeština – řeč a jazyk*. 3., rozšířené a upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství a.s., 2011, s.183.

³² GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 20.

Reiterativnost označuje děj (činnost), který se opakuje vícekrát. Značí ji např. slovesa *rebrincar, rebotar, relamer*. Tento význam vychází již ze samotného kořenu slovesa. Ta jsou však v dnešní španělštině málo produktivní, v porovnání s iterativními slovesy.³³ Spousta autorů již nerozlišuje mezi pojmy iterativnost a reiterativnost a jednoduše tak označují děje, které se opakují.

Ve španělštině také existují slovesa, která sama o sobě značí opakování děje. Jejich význam obsahuje modifikátor *una y otra vez* (*revolotear = revolotear una y otra vez / comer = comer una y otra vez*). Tato slovesa implikují potřebu několika realizací, tedy opakování. Tedy už při jejich vyřčení bez jakékoliv modifikace znamenají opakování děje. Existují však výjimky, kdy tato slovesa vyjadřují jednorázový děj, ale zde je zapotřebí použití určitého adverbia či jiného specifikátoru např. *El policía disparó un solo tiro al aire*, slovo *un solo* značí, že policie vystřelila pouze jednou.³⁴

Ve španělštině se iterativní význam často kombinuje s významem intenzifikačním: *refreír* znamená *volver a freír* a také *freír mucho o muy bien una cosa*.³⁵ Také tomuto jevu se budu věnovat v další kapitole.

---

³³ VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 5030.

³⁴ DE MIGUEL, Elena. El aspecto léxico. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 3039-3040.

³⁵ Tamtéž.

3.1 Prostředky vyjádření iterativnosti ve španělštině

Ve španělštině se iterativnost vyjadřuje pomocí tří procesů. Pro rozdělení vycházím z kapitoly 2.4 *Formální prostředky*, kde jsem obecně popsala možnosti vyjádření modifikací PSD. Nyní se budu už konkrétně zabývat popsáním způsobů vyjádření a jejich porovnání jedné této modifikace (iterativnosti) ve španělštině. Tato kapitola bude rozdělena na tři části dle způsobu vyjádření: pomocí prefixů (*re-* ...), pomocí slovesných perifrází (*volver a + infinitiv* ...) a pomocí ustálených slovních spojení (*de nuevo*, ...).

3.1.1 Prostředky slovotvorné

Prostředky slovotvorné tvoří první skupinu prostředků, které ve španělštině vyjadřují iterativnost. Nejčastěji je využíván prefix *re-*, ale existují i další prefixy pro vyjádření iterativnosti ve španělštině (*sub-* a *sobre-*).

Na rozdíl od slovanských jazyků, ve španělštině není běžný proces prefixace pro vyjádření PSD, tyto prefixy nenesou informace. Výjimkou je iterativní použití prefixu *re-*.³⁶ Prefix *re-* tedy označuje opakování děje (*recomenzar – znovu začít*).³⁷ Tento prefix se nevyskytuje samostatně.³⁸

V češtině takový prefix nemá přímý ekvivalent³⁹. Petr Čermák uvádí, že se v češtině tento prefix existuje, avšak pouze u slov přejatých či internacionalistů. Jeho užití je omezeno převážně na odbornou terminologii.⁴⁰ Iterativnost se tedy musí vyjádřit pomocí jiných prostředků. Nejčastěji je vyjádřena pomocí adverbia značícího opakování (*opakovaně, znovu, zas, zase*) a příslušného slovesa. Dále může sloveso inherentně ve své podstatě vyjadřovat opakování (*obnovit případ*) nebo se vyjádří pomocí adjektiva (*zahájit nové vyšetřování*).⁴¹ Tuto hypotézu ověřím v praktické části.

Iterativní prefix *re-* se používá s různými druhy slov, kombinuje se s vybranými slovesnými bázemi, méně se jmény. S danými slovesy označuje opakování téhož děje.

---

³⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 696.

³⁷ HAMPLOVÁ, Sylva. *Stručná mluvnice španělštiny*. Vyd. 4. dopl. Praha: Academia, 1998, s. 319.

³⁸ ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s.46.

³⁹ ČERMÁK, František. *Korpusová lingvistika Praha 2011. 1, Intercorp*. Praha: NLN, Nakladatelství lidové noviny, 2011, s. 136.

⁴⁰ ČERMÁK, Petr. Las posibilidades de estudio ofrecidas por los corpus paralelos: el caso del prefijo español re. Online. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica*. 2013, č. 2, s. 131.

⁴¹ ČERMÁK, Petr; KRATOCHVÍLOVÁ, Dana; NÁDVORNÍKOVÁ, Olga a ŠTICHAUER, Pavel, eds. *Complex words, causatives, verbal periphrases and the gerund*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2020, s. 31.

Jelikož vyžaduje předmět děje předchozího, připojuje se k bázi tranzitivní (*rehacer, redecorar, reordenar*), nebo k intranzitivní s podmětem, který nevyjadřuje agens (*reaparecer, resurgir, renacer*). Intranzitivní báze s agentem jako podmětem jsou vyloučena (**retrabajar, *remarchar, *recaminar*).⁴²

Opakování děje probíhá na základě stavu vyplývajícího z prvního děje. Pro použití prefixu se předpokládá dokončený výsledný stav prvního děje, argument musí být stejný.⁴³ Tedy slovesné báze vybrané pomocí *re-* musí být perfektivní nebo telické povahy. Slovesa telická značí děj, který má určité trvání a vyústí v nějaký výsledek (*re-abrir la ventana*).⁴⁴ Iterativnost vychází z výsledného stavu prvního děje, aby dala vzniknout novému modifikovanému výslednému stavu (*redecorar, remodelar*) nebo novému výslednému stavu (*replantear, redefinir*). Výsledný stav děje musí ukazovat na existenci entity po dokončení děje. Nelze tedy kombinovat slovesnou bázi *morir* s *re-* (**remorir*). *Morir* implikuje zánik entity, které se děj týká (když někdo zemře, tak přestane existovat), tedy není možná ani iterativnost.⁴⁵ Prefix *re-* se také nepojí se stavovými slovesy (**re-estar*), se slovesy bez vyvrcholení děje (**re-nadar*) a s určitými slovesy, která vyjadřují dosažení cíle (**re-terminar el trabajo*).⁴⁶

Co se týče jmen, která se vyskytují s prefixem *re-*, jsou to především substantiva odvozená od sloves s prefixem *re-* (*reabastecer* > *reabastecimiento; renegociar* > *renegociación*). Mohou se tvořit také deverbální substantiva, avšak tento proces není produktivní (*remiel, resobrino, repregunta*).⁴⁷

Prefix *re-* může nabývat různých sémantických specifikací, což z něj činí tzv. polysémní prefix, to znamená, že v jednu chvíli vyjadřuje dva či více významů zároveň. Tyto různé významy jsou obvykle určeny kontextem, ve kterém je prefix využit. O významech,

---

⁴² VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 5030.

⁴³ MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 192.

⁴⁴ PIERA, Carlos a VARELA, Soledad. Relaciones entre morfología y sintaxis. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 4392.

⁴⁵ VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 5030.

⁴⁶ PIERA, Carlos a VARELA, Soledad. Relaciones entre morfología y sintaxis. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 4392.

⁴⁷ VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 5030.

které prefix *re-* postupem času získal hovoří různí lingvisté. Nejprve tedy okomentuji různá dělení a poté se zaměřím na dílčí významy.

Sylva Hamplová se zabývá italským prefixem *ri-* a uvádí, že vedle opakování mohou tyto prefixy *ri-* a *re-* vyjadřovat míru děje, ale mohou být také významově prázdné a PSD nevyjadřovat. K tomuto jevu dochází u sloves přejatých z latiny: *reduplicare* (zdvojit, z lat. *reduplicare*), *ricusare* (odmítnout, z lat. *recusare*). Slovesa, která prefixem *ri-* význam PSD vyjadřují, dělí na⁴⁸:

1. Opakování téhož děje: *riparlare* – znovu promluvit
2. Opakování za účelem dosažení dokonalejšího výsledku, v češtině prefix *pře-*: *rifare* – předělat
3. Opakování ve smyslu zpětného pohybu či reciprocity: *riscrivere* – znovu napsat, *odepsat*
4. Opakování spojené s větší intenzitou: *ritorcere* – kroutit znovu a silněji
5. Podle kontextu iterativnost, nebo intenzitu: *richiedere* – opět žádat, nebo důrazně žádat
6. Opakování, nebo podle kontextu další významy, záleží na konkrétním slovesu: *ricostruire* – znovu postavit, nebo uvést do původního stavu; *risorgere* – znovu povstat, nebo rozkvést, oživit, vyvstat

Zuzana Krinková dělí hlavní významy prefixu *re-* na⁴⁹:

1. Iterativita (jednorázové zopakování děje či stavu): *abrir* – reabrir
2. Reiterativita (vícenásobné opakování děje, často kombinování se zesílením významu): *buscar* – rebuscar
3. Intenzifikace (zesílení významu): *cortar* – recortar

Pro své dělení vychází z díla *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*, které napsala španělská lingvistka Josefa Martín García. Toto dílo je stěžejním dílem pro tuto část diplomové práce. Martín García dělí sémantické významy

---

⁴⁸ HAMPLOVÁ, Sylva. *K problematice vidovosti v italštině*. Praha: Karolinum, 1994, s. 111-112.

⁴⁹ ČERMÁK, Petr; NÁDVORNÍKOVÁ, Olga et alii. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 103.

prefixu *re-* do dvou skupin: *re-* opakovací a *re-* intenzifikační. Tyto dvě skupiny dále dělí dále na dílčí významy:⁵⁰

1. *Re-* opakovací:

- *Repetición del estado* (opakování stavu): *reconquistar la ciudad*
- *Repetición de la acción*:
  - *Objeto o resultado modificado* (opakování děje se změnou předmětu): *redecorar la habitación*
  - *Objeto o resultado nuevo* (opakování děje s vytvořením nového předmětu nebo nového výsledku): *reformular una teoría*

2. *Re-* intenzifikační:

- *Perfeccionamiento de la acción* (zesílení se zdokonalením děje): *recargar*
- *Reiteración de la acción* (vícenásobné opakování děje): *rebuscar*
- *Intensificación de la cualidad* (zesílení či zvýraznění určité vlastnosti):
  - *Verbos parasintéticos*: *rejuvenecer*
  - *Adjetivos*: *reguapo, resimpático*

Nyní bych chtěla krátce zmínit některé sémantické skupiny z rozdělení, která jsem popsala výše. Konkrétně se budu věnovat reverzibilitě a zintenzivnění, jelikož jsou v různých gramatikách nejvíce komentované.

Reverzibilita znamená navrácení do původní pozice.⁵¹ Nejde zde tedy o jednoduché opakování děje typu *zнову mu zavolal*, ale že se něco vrátí do původního stavu. DGLE udává jako příklad větu *Los musulmanes han reconquistado Andalucía* – sloveso *reconquistar* zde neznačí opakování děje (neznamená to že se znovu děje děj dobývání), ale navrácení do předchozího stavu (tedy získání něčeho, co bylo předtím ztraceno), tedy *Andalucía vuelve a estar en poder de los musulmanes*.⁵²

---

⁵⁰ MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 57.

⁵¹ ČERMÁK, František. *Korpusová lingvistika Praha 2011. 1, Intercorp*. Praha: NLN, Nakladatelství lidové noviny, 2011, s. 141.

⁵² VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 5030.

Prefix *re-* může být kontaminován intenzifikačním významem (*significado intensivo*), takže slovesa s tímto prefixem mohou mít dvojí význam – reiterativní a intenzivní. Tato slovesa jsou tedy polysémnní: *remirar* = *repetidamente* (reiteración), *mirar con cuidado* (intensidad); *rebuscar* = *repetidamente* (reiteración), *buscar con cuidado* (intensidad).⁵³ NGLÉ uvádí další příklad: *relamer* = *lamer de nuevo* (reiteración), *lamer insistentemente* (intensidad).⁵⁴

Intenzifikační význam prefixu *re-* je přítomný také u adjektiv (*rebueno*, *redicho*). Byl přítomen již v latině (*recognoscere* > *reconocer*). Tento jev je velmi rozšířený v oblasti Río de la Plata (méně v Chile). Používá se zde také se substantivy (*reanimal*), stejně tak s adverbii, která nejsou zakončena na *-mente* (*rebién*, *remal*) a se slovesy, která jinak nepřipouštějí prefix (*regustar* = *gustar mucho*). Také se může zaměnit s prefixy *rete-* a *requete-* (*rebueno* = *retebueno* = *requetebueno*), toto ale neplatí ve všech zemích.⁵⁵ Častěji je tento význam vyjadřován u adjektiv pomocí sufixů *-ísimo*, *-érrimo*.⁵⁶

Prefix *re-* a ustálená slovní spojení *de nuevo*, *otra vez* a *nuevamente* se mohou zaměnit, značí-li opakování předchozího děje nebo návrat do předchozího stavu. Věta *agrupar de nuevo las tropas* může značit děj vykonávaný podruhé (tedy předtím už jedno uskupení bylo), ale také vrácení do předchozí situace (*la de hallarse al grupo*). Obě interpretace je možné nahradit prefixem *re-* (*El general reagrupó las tropas*).⁵⁷

Kromě nejčastějšího prefixu pro vyjádření iterativnosti ve španělštině *re-* existují i další prefixy.

První z nich je prefix *sobre-*, který kromě svého lokačního významu (*valor locativo*), může mít i význam iterativní, když se pojí se slovesy, která vyjadřují děj perfektivní nebo telický. Používá se např. se slovesy *sobreasar* a *sobreimprimir*. Tento prefix není pro vyjádření iterativnosti příliš produktivní a v současné španělštině je velmi omezený.

---

⁵³ VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 5030.

⁵⁴ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 697.

⁵⁵ Tamtéž, 711-712.

⁵⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. COMISIÓN DE GRAMÁTICA. *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1973, s. 416.

⁵⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 697.

Dalším prefixem, jenž může vyjadřovat iterativnost, je *sub-*, který se však vyskytuje u sloves perfektivních a telických ojedinele. Jsou to například slovesa *subarrendar*, *subdividir* a *subdistinguir*.⁵⁸

V praktické části (kapitola 5.1.2 a 5.1.3) dokazují, že také tyto prefixy nevyjadřují čistou iterativnost, ale jsou určitým způsobem modifikovány.

---

⁵⁸ VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 5031.

3.1.2 Slovesné perifráze

Druhou skupinou prostředků, které ve španělštině vyjadřují iterativnost, jsou slovesné perifráze.

Nejprve bych chtěla upřesnit, co jsou slovesné perifráze. Hamplová za ně považuje opisné vazby, které jsou tvořeny pomocí určitého tvaru pomocného slovesa a neurčitého tvaru slovesného (infinitivu, gerundia a participia). Pomocným slovesem mohou být slovesa modální (*deber, tener, ...*), fázová (*empezar, acabar ...*). Mohou jím být také slovesa plnovýznamová, která ztrácí či mají oslabený svůj původní význam (*ir, venir, llevar...*).⁵⁹ Spojení *voy a hacer algo* tedy již kromě původního významu *jít něco udělat*, vyjadřuje také blízkou budoucnost.

Černý používá pojem slovesná vazba. Je to konstrukce, kdy se spojují dvě slovesa. *Uno de ellos conserva su pleno significado y aparece en forma nominal (infinitivo, gerundio o participio), mientras que el otro verbo cumple dos funciones importantes: es portador de las categorías gramaticales y modifica parcialmente el significado de la construcción, añadiéndole algún rasgo que no está expresado por el verbo principal, por ejemplo, se puso a reír.*⁶⁰ Černý dělí perifráze na modální (nutnost, možnost) a vyjadřující PSD (začátek, konec, opakování) stejně jako Hamplová.

Slovesné perifráze nejčastěji vyjadřují významy PSD a pro vyjádření iterativnosti je nejběžnější perifráze *volver a + infinitiv*, která patří do kvantitativního repetitivního významu PSD. Odlišují se tedy *perífrasis reiterativas*, které vyjadřují nějaké opakování, od *perífrasis frequentativas*, které vyjadřují obvyklé činnosti.⁶¹ Perifráze pro vyjádření *perífrasis frequentativas* jsou: *soler hacer* a *acostumbrar (a) hacer*. Do češtiny se překládají pomocí spojení *mít ve zvyku* nebo infinitiv s infixem *-va-*.

Např.: *Suele venir tarde – Chodívá pozdě*⁶²

---

⁵⁹ HAMPLOVÁ, Sylva. *Stručná mluvnice španělštiny*. Vyd. 4. dopl. Praha: Academia, 1998, s. 245.

⁶⁰ ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s.122.

⁶¹ GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 116.

⁶² ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, s. 328.

Volver a + infinitiv tedy patří do významů PSD, které vyjadřují opakování (*volvió a casarse*)⁶³, je komentována nejrůznějšími autory. V některých pracích ji označují za perifrázi iterativní (DGLÉ⁶⁴) a jiní za reiterativní (Esbozo⁶⁵ a Gómez Torrego⁶⁶).

Hamplová ji vysvětluje do češtiny jako „opět něco udělat“. Například⁶⁷:

- *Volveré a informarle mañana. – Zítřa Vás budu opět informovat.*
- *Volvieron a caer en un silencio hostil. – Znovu se pohřžili do nepřátelského mlčení.*

Překlad zmiňuje také Pešková. Zatímco ve španělštině je využita perifráze *volver a + infinitiv*, čeština disponuje jinými prostředky a je třeba ji vyjádřit pomocí adverbia *znovu*.⁶⁸

Ve španělštině se pro vyjádření (re)iterativnosti dává přednost perifrázi *volver a + infinitiv*.⁶⁹ Tato perifráze je oproti prefixu *re-* více produktivní (v porovnání s např. francouzštinou).⁷⁰

Mezi perifrází a prefixem *re-* je morfologický rozdíl co se týče restrikcí a omezení. Prefix *re-* je omezen, nemůže se pojit se všemi slovesy, zatímco *volver a + infinitiv* přijímá slovesa, která vyjadřují různé typy situací (*Volverás a ser feliz; No volvió a sonreír*).⁷¹ Tato slovesa mohou vyjadřovat⁷²:

- Stavů (*estados*): *volver a estar enfermo, volver a tener un coche*
- Aktivit (*actividades*): *volver a correr, volver a trabajar*
- Realizace (*realizaciones*): *volver a escribir un libro, volver a cruzar la calle*
- Naplnění (*logros*): *volver a aparecer, volver a nacer*

---

⁶³ ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000, s. 123.

⁶⁴ GÓMEZ TORREGO, Leonardo. Los verbos auxiliares. Las perífrasis verbales de infinitivo. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 3377.

⁶⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. COMISIÓN DE GRAMÁTICA. *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1973, s. 447.

⁶⁶ GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 117.

⁶⁷ HAMPLOVÁ, Sylva. *Stručná mluvnice španělštiny*. Vyd. 4. dopl. Praha: Academia, 1998, s. 248.

⁶⁸ PEŠKOVÁ, Jana. K překladu českých významů povahy slovesného děje do španělštiny: aplikace myšlenek Jiřího Levého. *Acta universitatis carolinae. Philologica*. 2018, roč. 2018, č. 2, s. 140.

⁶⁹ FEIJÓO, Lope G.; FENTE GÓMEZ, Rafael a FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Jesús. *Perífrasis verbales*. Reimpr. Madrid: Edelsa, 1994, s. 17.

⁷⁰ MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 197.

⁷¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 2165.

⁷² MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 198.

Restrikce nastává v případě kombinace kombinaci *volver a + infinitiv* se slovesem, které vyjadřuje pokračování nebo trvání nějakého děje. Není možné říct: **volver a continuar/seguir*. Stejné omezení platí i v kombinaci s modálními slovesy: **volver a poder enviar una carta*; a s určitými perifrázemi, vyjadřujícími aspekt: **volver a ir a escribir un libro*.⁷³ Tyto restrikce ověřím v praktické části.

Volver a + infinitiv se používá se všemi způsoby a časy, zde nejsou žádné restrikce, ale je tendence ji používat spíše s časy a způsoby jednoduchými: *Te prometo que no volveré a hacerlo, Yo que tú, no volvería a hacerlo*.⁷⁴ Při použití s indefinidem nevyžaduje stejné referenty, totéž platí i výrazů u *de nuevo, por segunda vez* atd.: *Se lo había advertido a su mamá, y ahora volvía a advertírselo a su mejor amigo; Volvió a encender un cigarrillo* – neznamená, že si zapálil tu samou cigaretu, to samé platí ve větě *Volvieron a elegir un alcalde del Partido Liberal*. Při tomto použití se vyjadřovací prostředky iterativnosti přibližují *marcadores de genericidad* (příslovce typu *por lo general, habitualmente*; sloveso *soler* – *Solía encender un cigarrillo antes de abandonar la oficina*).⁷⁵

Podle Martín García je rozdíl mezi použitím prefixu *re-* a perifráze *volver a + infinitiv*. Tyto dva způsoby vyjádření iterativnosti nejsou totožné a nedají se považovat za absolutní synonyma. Nemohou se tedy zaměňovat, jelikož prefix *re-* může nabývat také jiných významů (kromě iterativního), jak jsem již zmínila. Tyto dvě věty mají tedy nabývají jiného významu:

- *Los cristianos reconquistan Granada.*
- *Los cristianos vuelven a reconquistar Granada.*

V první větě nejde o opakování děje, nýbrž o opakování stavu. Neznamená to, že křesťané podruhé dobyli Granadu. Zatímco druhá věta implikuje nějaké předešlé dobývání a toto je podruhé, co je děj dobytí realizován.⁷⁶

GDLE oproti tomu udává, že iterativní význam perifráze *volver a + infinitiv* je rovnocenný výrazům *de nuevo, otra vez* a prefixu *re-*: *He vuelto a leer el libro = He leído*

---

⁷³ MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 198.

⁷⁴ FEIJÓO, Lope G.; FENTE GÓMEZ, Rafael a FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Jesús. *Perifrasas verbales*. Reimpr. Madrid: Edelsa, 1994, s. 17.

⁷⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 2165-2166.

⁷⁶ MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 197.

de nuevo (otra vez) el libro = He releído el libro. Použití této konstrukce se slovesem s prefixem *re-* totiž působí nadbytečně (**Volví a releer el libro*).⁷⁷

Nadbytečné používání komentuje Gómez Torrego také v jiném díle (*Se volvieron a reencontrar*). Prefix *-re* se mu však nezdá nadbytečný u frází typu: *volvió a recaer en su enfermedad* (= je to první, druhé, ... opětne upadnutí do nemoci).⁷⁸

S ekvivalentem *otra vez* a *de nuevo* pro perifrázi *volver a + infinitiv* souhlasí také Feijóo, který dále upozorňuje na jejich nadměrné užívání zahraničními studenty.⁷⁹

Pro vyjádření iterativnosti se používají také další perifráze. Perifráze *venir + gerundium* vyjadřuje děj, který začal v minulosti a rozvíjí se až do okamžiku, na který odkazuje, s nádechem naléhavosti nebo opakování. Zahrnuje myšlenku *desde hace ... hasta ... + repetidas veces: Vengo pensando últimamente que ese problema no tiene solución*.⁸⁰

Dalším nástrojem vyjádření, že se něco opakuje, je pomocí perifráze *tener + participium*. Tato perifráze má více významu, ale může mít právě i význam iterativní: *Me tiene ayudado en más de una ocasión*.⁸¹ Další příklad udává Gómez Torrego: *te tengo dicho que te calles*.⁸²

---

⁷⁷ GÓMEZ TORREGO, Leonardo. Los verbos auxiliares. Las perífrasis verbales de infinitivo. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 3377.

⁷⁸ GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 117.

⁷⁹ FEIJÓO, Lope G.; FENTE GÓMEZ, Rafael a FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Jesús. *Perífrasis verbales*. Reimpr. Madrid: Edelsa, 1994, s. 17.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/Libros, 1998, s. 192.

3.1.3 Prostředky lexikálně-syntaktické

Třetí možností, jak vyjádřit iterativnost ve španělštině, jsou prostředky lexikálně-syntaktické, kam patří spojení typu *hacer de nuevo*. Jelikož jsou tyto prostředky lexikální, jsou v různých gramatikách zastoupené, a tedy i komentované, nejméně. Já jsem jejich porovnání s ostatními prostředky již zařadila do předešlých kapitol s ostatními prostředky, kde jsem na ně nahlížela jako na jednu skupinu, zde tedy okomentuji každé ustálené spojení samostatně.

Tato ustálená slovní spojení najdeme ve španělských gramatikách pod termínem *locuciones adverbiales*. Podle definice fungují jako *adyacentes circunstanciales*.⁸³

Mezi nejčastější lexikálně-syntaktické prostředky vyjadřující iterativnost patří *de nuevo*, *otra vez* a *por segunda vez*. Jsou ale možné i jiné např. *una vez más*.⁸⁴ NGLÉ kromě výše zmíněného do této skupiny řadí také útvary tvořené přeložkou *por* a řadovými číslovkami: *por primera vez*, *por segunda vez*, ...⁸⁵

Při použití *de nuevo* záleží na jeho pozici ve větě. Podle svého postavení může nabývat různých významů. Srov. *Juan construye de nuevo una casa.* / *De nuevo Juan construye una casa.* V první větě je významem fakt, že Juan už jeden dům vlastní a teď postaví další, vlastní tedy dva. Význam druhé věty by byl stejný jako v případě *Juan reconstruye una casa*, tedy pouze ho opravuje, mění.⁸⁶

Ustálené slovní spojení *otra vez* nenabývá dvojího významu jako *de nuevo*. Nezáleží na jeho pozici ve větě. Tyto dvě věty mají tedy stejný význam: *Juan construye otra vez una casa.* / *Otra vez Juan construye una casa.* *Otra vez* se může vyskytovat s jakýmkoli typem slovesa (co se týče aspektu či sémantiky). Jeho sémantický význam je obdobný perifrázi *volver a + infinitiv*.⁸⁷

Spojení *por segunda vez* se chová stejně jako *otra vez*, a tedy i jako *volver a + infinitiv*. Také se může přidat k jakémukoli typu slovesa, nevyskytují se zde žádné sémantické restrikce a omezení.⁸⁸

---

⁸³ ALARCOS LLORACH, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1994, s. 133.

⁸⁴ MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 199.

⁸⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 2330.

⁸⁶ MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998, s. 199.

⁸⁷ Tamtéž, s. 200.

⁸⁸ Tamtéž, s. 201.

4. Popis postupu

4.1 Metodologie

Obsahem praktické části bude v souladu s hypotézou analýza jednotlivých prostředků vyjadřujících iterativnost ve španělštině. Bude rozdělena na tři případové studie věnované jednotlivým prostředkům vyjádření iterativnosti. První případová studie se bude týkat prefixů, druhá analytických vazeb lexikalizovaných (konstrukce typu *volver a + infinitiv*) a třetí lexikálně-syntaktických prostředků (slovo s významem *znovu, opět* atd.). V každé studii bude věnována pozornost zejména prostředku, který se v daném typu vyskytuje nejvíce (tedy prefixu *re-*, perifrázi *volver a + infinitiv* a konstrukci *de nuevo*).

Ve všech případových studiích budu postupovat podobným způsobem a budu přihlížet ke zvláštnostem, které jsou komentované v teoretické části.

První fáze bude sběr dat, ke kterému budu používat dva korpusy, konkrétně Araneum Hispanicum Maius a InterCorp (tyto korpusy jsou detailněji popsány v kapitole 4.3). Araneum Hispanicum Maius je jednojazyčný korpus, který mi bude sloužit k ověření obecné frekvence daného jevu ve španělštině, tedy jak často se daný jev vyskytuje. Dále ho použiji k posouzení, zda je u daného prostředku vliv vazby. Pokud zjistím, že ve vazbě dochází k častějšímu užívání slovesa, které není obecně tolik využíváno, velmi pravděpodobně je to důkaz, že v dané vazbě se preferuje nebo je charakteristické použití určitého typu slovesa. Tyto frekvence nejčastějších výskytů porovná na obou korpusech.

Na dvojjazyčném korpusu InterCorp budu pak zkoumat typologii českých protějšků, které poté rozeberu. Pro analýzu budu používat náhodný vzorek 100 výskytů, ze kterých následně odstraním šum a neiterativní významy. Přestože překlad považuji za parafrázi významu, očekávám, že se vyskytnou překlady, kdy se iterativnost ztratí. Tedy že v českých parafrázích ne vždy bude iterativnost zachycena.

Zbývající části případových studií budou věnovány dalším prostředkům daného typu, které jsou popsány v teoretické části. Tedy v první studii prefixům *sub-* a *sobre-*, v druhé analytickým vazbám *venir + gerundium* a *tener + participium* a v třetí studii prostředkům *por segunda vez* a *otra vez*.

4.2 Hypotézy

Ke každé studii byla stanovena jedna hypotéza, která vychází z nastudované sekundární literatury, popsané v teoretické části:

Hypotéza 1 – V první případové studii očekávám, že prefix *re-* bude nejproduktivnější iterativní prefix. Zároveň očekávám, že pro překlad do češtiny nebude tohoto prefixu využito.

Hypotéza 2 – V druhé případové studii očekávám, že bude nejčastěji využita perifráze *volver a + infinitiv*. Do češtiny bude nejvíce užit překlad pomocí adverbia *znovu*. U perifráze *tener + participium* nebude nalezen téměř žádný iterativní výskyt.

Hypotéza 3 – Ve třetí případové studii předpokládám největší zastoupení adverbiale *de nuevo* oproti *por segunda vez* a *otra vez*. Očekává se, že nejčastějším českým protějškem bude ve všech třech případech adverbium.

V závěru okomentuji výsledky, ke kterým jsem v jednotlivých analýzách došla. A zda byly mé hypotézy pravdivé.

4.3 Charakteristika použitých korpusů

Pro výzkum, tedy praktickou část, jsem použila dva korpusy, InterCorp a Araneum Hispanicum Maius. Oba korpusy jsou umístěni na webu ČNK a přístup k nim umožňuje aplikace Kontext. Na této webové aplikaci se dají pokládat základní a pokročilé dotazy.

Paralelní jazykový korpus InterCorp⁸⁹ byl založený jako akademický projekt v roce 1994 a patří do Českého národního korpusu. Na paralelním korpusu je možnost vyhledat daný jev paralelně v několika jazycích. InterCorp konkrétně nabízí překlady ve více než 61 jazycích. Skládá se z *jádra* a *kolekce*. Texty z *jádra* jsou zarovnávané ručně, zatímco texty z *kolekce* automaticky. V *jádru* se nachází převážně beletrie.⁹⁰ Abych se vyhnula chybě automatického zarovnávání, pracovala jsem pouze s texty z *jádra*. Korpus jsem také omezila na originály ve zdrojovém jazyce. Konkrétně jsem pracovala se španělskou verzí 16. Tato verze byla spuštěna 12. 10. 2023. Tento subkorpus (tj. *jádro* a originály), se kterým jsem pracovala (španělština – čeština), obsahuje 12 923 518 pozic.

Druhý korpus Araneum Hispanicum Maius⁹¹ jsem použila převážně pro porovnání frekvence výskytů jednotlivých sloves. Patří do skupiny korpusů Aranea společně s korpusem Araneum Hispanicum Minus. Jeden je tedy větší, základní (tj. Maius), druhý je menší (Minus) a obsahuje 10 % slov základního. Jak jsem již zmínila, já jsem pracovala se základním korpusem. Tyto korpusy aktuálně pokrývají 14 jazyků. Skládají se z textů různých webů. Sestavil je slovenský autor Vladimír Benko.⁹² Korpus Araneum Hispanicum Maius obsahuje 1 200 000 609 pozic.

---

⁸⁹ ČERMÁK, Petr a VAVŘÍN, Martin. *Korpus InterCorp – čeština, španělština, verze 16 z 12. 10. 2023*. Ústav Českého národního korpusu FFUK, Praha 2023. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

⁹⁰ <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp:verze16>

⁹¹ BENKO, Vladimír. *Araneum Hispanicum Maius, verze 15. 04*. Ústav Českého národního korpusu FFUK, Praha 2015. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>

⁹² <https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:aranea>

5. Praktická část

5.1 Prostředky slovotvorné

V první studii se budu zabývat zkoumáním prefixů, které vyjadřují ve španělštině iterativnost. Největší pozornost bude věnována prefixu *re-*, analyzovány budou ale i prefixy *sobre-* a *sub-*. Cílem bude ověřit iterativní užití těchto prefixů. Vytvořila jsem si tabulku 30 nejčastějších sloves s tímto prefixem na korpusu InterCorp a tyto výsledky jsem srovnala s frekvencí nejčastějších sloves ve velkém jednojazyčném korpusu Araneum Hispanicum Maius. Jelikož tento prefix může nabývat i jiných významů než iterativního a neplatí, že každé *re-* na začátku slova je prefixem, výsledky jsem pročistila a vytvořila tabulku obsahující pouze slovesa s prefixem *re-*, která jsou iterativní. Po zjištění nejproduktivnějších iterativních sloves jsem přistoupila k další části výzkumu, zaměřené na české protějšky zkoumaných sloves. Na dvojjazyčném paralelním korpusu InterCorp jsem na náhodném vzorku 100 výskytů charakterizovala způsoby překladu iterativního prefixu *re-*. Na základě předběžné analýzy jsem předpokládala, že ne všechny výskyty v mém vzorku budou iterativního charakteru. V další části této první případové studie se budu analogicky zabývat prefixy *sub-* a *sobre-*. Ověřím, zda se slovesa (tvořená pomocí daných prefixů) uvedená v teoretické části vyskytují na korpusech InterCorp a Araneum Hispanicum Maius.

5.1.1 Prefix *re-*

Analýze iterativních a reiterativních významů prefixu *re-* bylo nedávno věnováno několik studií (Čermák, *Las posibilidades de estudio ofrecidas por los corpus paralelos: El caso del prefijo español re-**⁹³; Krinková, *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*⁹⁴; *Complex words, causatives, verbal periphrases and the gerund: Romance languages versus Czech (a parallel corpus-based study)*⁹⁵). Autoři v nich mimo jiné ukazují, že tento prefix může mít i jiné významy, a těmto významům se podrobněji věnují. Používají též metodu zkoumání prefixu *re-* na korpusech. Můj postup se bude inspirovat v jejich

---

⁹³ ČERMÁK, Petr. Las posibilidades de estudio ofrecidas por los corpus paralelos: el caso del prefijo español re. Online. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica*. 2013, č. 2, s. 123-136.

⁹⁴ ČERMÁK, Petr; NÁDVORNÍKOVÁ, Olga et alli. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 103-107.

⁹⁵ ČERMÁK, Petr; KRATOCHVÍLOVÁ, Dana; NÁDVORNÍKOVÁ, Olga a ŠTICHAUER, Pavel. *Complex words, causatives, verbal periphrases and the gerund: romance languages versus Czech (a parallel corpus-based study)*. Prague: Charles University, Karolinum Press, 2020, s. 39-44.

přístupu, ale jiné, než iterativní významy prefixu s ohledem na téma své práce analyzovat nebudu a odkazuji na zmiňované autory.

Na základě těchto studií se ukazuje, že to, čemu se říká obecně opakování, má ve skutečnosti několik typů. Prefix *re-* tedy není pouze iterativní prefix, může nabývat i jiných významů. Tyto významy jsou⁹⁶:

1. *repetición de estado* (opakování stavu) – *reunificar* (znamená znovu sjednotit, tedy znovu vytvořit sjednocený stav, není to tedy opakování děje, ale stavu)
2. *repetición de la acción con modificación de objeto* (opakování děje se změnou předmětu) – *reponer* (znamená, že něco bylo nahrazeno nebo doplněno jiným předmětem)
3. *repetición de la acción con modificación de estado o resultado* (opakování děje se změnou stavu nebo výsledku) – *reavivar* (oživit)
4. *repetición de la acción con creación de un objeto nuevo* (opakování stavu s vytvořením nového předmětu) – *reconstruir* (např. rekonstruovat dům neznamená znovu ho postavit, ale že se pouze změní či opraví)
5. *repetición de la acción con creación de un estado resultado nuevo* (opakování děje s vytvořením nového výsledného stavu) – *reconstituir* (nahradit)
6. *intensidad de la acción o del estado* (zesílení děje nebo stavu) – *requerir* (např. něco je potřeba/vyžadováno více nebo intenzivněji než obvykle)
7. *intensidad con perfeccionamiento del objeto* (zesílení se zdokonalením předmětu) – *recortar* (pro vyjádření zesílení děje je překládáno pomocí slovesa *vystříhat*)
8. *intensidad con reiteración de la acción* (vícenásobné opakování děje se zesílením významem) – *rebuscar* (*buscar y rebuscar* znamená, že např. hledám nějaký papír mezi jinými, nemůžu ho najít, tak hledám dál a s větší intenzitou; neznamená to tedy pouze, že je znovu hledám)

Někdy je obtížné tyto významy rozlišit a posoudit, zda se jedná o iterativnost, nebo nikoliv. Také neplatí, že každé *re-* na začátku slova je prefixem *re-*. Jsou to slovesa, jejichž báze začíná na *re-*: *reír*, *reñir* a slovesa typu *referir*, *reducir* atd., jelikož jejich báze již neexistuje samostatně a prefix *re-* se plně lexikalizoval.

---

⁹⁶ ČERMÁK, Petr. Las posibilidades de estudio ofrecidas por los corpus paralelos: el caso del prefijo español *re*. Online. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica*. 2013, č. 2, s. 131-135.

Je tedy důležité zdůraznit, že ne každý prefix *re-* je iterativní, a to mi komplikuje vyhledávání, protože korpus není schopen rozlišit, zda se jedná o prefix či nikoliv. Proto je nezbytné provést fázi čištění dat, abych vybrala slovesa, u kterých se nejedná o prefix, a kde má případně jiné významy.

Pro získání sloves s prefixem *re-* jsem použila dotaz [lemma="re.*" & tag="V.*"]. Korpus InterCorp vyhledal 73 322 výskytů. Ta jsem si následně nechala seřadit podle frekvence od nejfrekventovanějších po nejméně frekventované. Tabulka 1 zachycuje výskyt 30 nejfrekventovanějších bez ohledu na to, co prefix *re-* vyjadřuje (tj. zda je součástí báze slovesa, vyjadřuje intenzifikační význam, iterativní význam apod.). Pouze 3 slovesa (zvýrazněna tučně) z prvních 30 jsou iterativní podoby (*reconocer*, *reunir*, *reponer*).

Sloveso	Frekvence	Sloveso	Frekvence	Sloveso	Frekvence
recordar	5933	referir	1112	rezar	688
recibir	3658	respirar	931	representar	637
responder	3388	retirar	907	realizar	613
regresar	3119	reunir	899	rechazar	565
resultar	2760	recuperar	840	renunciar	555
reír	2671	resistir	836	reponer	540
reconocer	2479	revelar	813	respetar	539
repetir	2389	replicar	799	retroceder	530
recoger	1521	resolver	758	repartir	519
recorrer	1350	regalar	725	reducir	514

Tabulka 1 Slovesa s prefixem *re-* na korpusu InterCorp

Níže v tabulce 2 uvádím slovesa, která se vyskytují alespoň jednou v iterativní funkci. Mnohé však nabývají i jiných významů. Ty, které vůbec nevykazují iterativní význam, jsem vyřadila. Data jsou použita z poslední verze korpusu, a proto se mírně liší od těch, ke kterým došli Čermák a Krinková. Slovesa v tabulce jsou tedy jen pro ilustraci toho, jak moc je prefix *re-* produktivní, na rozdíl od prefixů *sobre-* a *sub-*, a kterých sloves se iterativnost týká.

Sloveso	Výskyty	Sloveso	Výskyty	Sloveso	Výskyty
reconocer	2479	reiterar	108	reconfortar	29
reunir	899	renegar	92	reafirmar	28
reponer	540	rever	91	rememorar	27
revolver	411	recaer	89	retraer	27
requerir	350	revivir	86	recomponer	26
recobrar	326	renacer	69	rechistar	25
reemplazar	251	recargar	67	recubrir	25
reanudar	217	rellenar	63	recalentar	22
repasar	169	revestir	62	recomenzar	22
reproducir	169	redoblar	60	reavivar	22
resonar	158	resaltar	59	rehabilitar	19
retornar	158	rehacer	48	remecer	19
reaparecer	156	rebotar	43	rebuscar	18
reconstruir	155	reformar	35	reintegrar	18
remover	148	releer	34	reabrir	18
retomar	120	replegar	33	reiniciar	16
restablecer	110	resurgir	33	reconquistar	16

Tabulka 2 Slovesa s iterativním prefixem re-

Nejvíce se vyskytuje sloveso *reconocer*, u kterého je ale sporné, zda je iterativní. Krinková komentuje, že toto sloveso má kromě iterativní významu *poznat* a *rozpoznat* také neiterativní význam *uznat*.⁹⁷

(1) Apenas te **reconozco**, tu cuerpo ha cambiado y tu cerebro está en sombra.

Málem tě **nepoznávám**, tvé tělo se změnilo a tvůj mozek je zastřený.

(Isabel Allende, *Paula*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Slovart, 1998)

(2) **Reconozco** que al final ni Clara podía frenarme las rabietas.

Uznávám, že nakonec ani Clara nemohla zbrzdit mé záchvaty zuřivosti.

(Isabel Allende, *Dům duchů*, překl. Hana Posseltová-Ledererová, Praha: BB art, 2002)

Dále jsem vybrala příklad od druhého nejfrekventovanějšího slovesa *reunir*:

⁹⁷ ČERMÁK, Petr; NÁDVORNÍKOVÁ, Olga et alli. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, s. 106.

(3) Los grupitos se **reúnen**, los apistas más desorganizados que nunca, los rabanitos un poquito más activos.

Skupinky se **dávají znovu dohromady**, apisti chaotičtější než kdy jindy, komundírové jsou trošku aktivnější.

(Mario Vargas Llosa, *Rozhovor*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Argo, 2021)

Pro porovnání produktivity sloves s prefixem *re-* mezi korpusem InterCorp a Araneum Hispanicum Maius jsem zadala stejný dotaz [lemma="re.*" & tag="V.*"]. Korpus Araneum Hispanicum Maius vyhledal 6 305 053 výskytů. Zde se dá očekávat jiné rozložení sloves, jelikož je tento korpus tvořen texty z webů. V tabulce 3 se tedy nachází 30 nejfrekventovanějších sloves bez ohledu na jejich iterativní výskyty, stejně jako v tabulce 1. Iterativní jsem opět vyznačila tučně. V obou tabulkách 1 a 2 se tedy nachází dvě iterativní slovesa (*reconocer*; *reunir*). Co se týče počtu výskytů, v tabulce 3 se nachází vyšší frekvence, jelikož korpus není nijak omezen.

Sloveso	Frekvence	Sloveso	Frekvence	Sloveso	Frekvence
realizar	725 438	requerir	145 608	regresar	66 380
recibir	351 919	recomendar	123 525	respetar	64 993
recordar	273 253	recoger	115 206	revelar	56 772
resultar	251 974	recorrer	110 971	retirar	55 161
reconocer	216 332	reunir	97 148	rechazar	53 567
relacionar	176 346	registrar	96 148	revisar	51 524
representar	174 448	resolver	88 872	reclamar	46 037
reducir	161 558	recuperar	87 619	reservar	46 037
referir	158 893	reflejar	84 315	regular	44 597
responder	148 596	repetir	82 308	rescatar	43 998

Tabulka 2 Slovesa s prefixem *re-* na korpusu Araneum Hispanicum Maius

2.1.1.1 České protějšky

Vzhledem k počtu výskytů se nyní budu věnovat kvalitativní analýze vzorku se 100 výskyty a pokusím se udělat kvantitativní analýzu českých protějšků. Vzorek jsem vytvořila pomocí konkordance, kde jsem zvolila vzorek a následně číslo 100.

Ve svém vzorku jsem obdržela celkem 63 položek. Vyřadila jsem tedy šumy, tj. různé útržky slov a slovesa, která neplní iterativní funkci. Někdy bylo těžké určit, zda se jedná o navrácení, či opakování, když není znám celý text, iterativnost je někde hraniční. Rozhodla

jsem se tedy ve svém vzorku ponechat také tyto výskyty. Po vyřazení mi zbylo pouze 6 sloves s prefixem *re-* v iterativním významu. Zbylá slovesa se v mém vzorku nevyskytovala v iterativní funkci. Myslím si, že také jiná, která v tomto vzorku nejsou iterativní, mohou v jiných případech iterativnost vyjadřovat (jak také dokazuje tabulka 1), jsou to např. slovesa *reunir*, *reconocer*, *renegar*, atd. Celkem jsem tedy v iterativním významu analyzovala 6 výskytů. Ta jsem zanesla do následující tabulky 3.

Sloveso	Frekvence	Sloveso	Frekvence
reanudar	1	refreír	1
reconstruir	1	reproducir	1
redoblar	1	resurgir	1

Tabulka 4 Slovesa s iterativním prefixem *re-* v mém vzorku

Jelikož jsem použila menší vzorek (100 výskytů) vzhledem k celkovému počtu výskytů s prefixem *re-*, objevilo se velké množství hapaxů a velká variabilita sloves, u kterých byl prefix *re-* součástí báze slova. Jelikož je prefix *re-* velmi produktivní a obsahuje různé významy, bylo těžké najít pouze ty čistě iterativní. Ale i v mém vzorku je tendence k velké variabilitě možností překladů. Pro podrobnější analýzu bych opět chtěla odkázat na zdroje, které jsem uvedla na začátku.

Do tabulky 4 jsem nezanesla sloveso *reunirse*, které vyjadřuje iterativnost (má iterativní prefix *re-*), ale může být polysémické. V mém vzorku se vyskytlo dvakrát.

(4) Sentí que debía avisar al resto que él no vendría, entonces empezaron a llamarse entre sí, planteando si valdría o no la pena **reunirnos** sin él, y para la hora en la que Galdón empieza a servir el asado ya todos habíamos renunciado a la salida.

Měl jsem pocit, že bych měl ostatním říct, že nepojede, a vzápětí si všichni začali volat, aby se poradili, jestli má cenu **setkat se** bez něho; tou dobou, kdy Galdós normálně začíná porcovat grilované maso, už cestu všichni odvolali.

(Samanta Schweblin, *Ptáci v ústech*, překl. Dita Aguilera Grubnerová, Praha: Fra, 2013)

Do češtiny se tedy iterativnost vytratila (oproti příkladu (3)). U polysémných sloves má sufix *re-* spíše lexikalizovaný význam a pouze ojediněle vyjadřuje iterativnost (*znovu se setkat*). Znamená to, že ne každé sloveso, které obsahuje prefix *re-*, vyjadřuje iterativnost.

Pro překlad byly zvolené různé možnosti, které nyní okomentuji. Ve dvou výskytech bylo využito sloves, která sama o sobě vyjadřují iterativnost. V příkladu (5) je použito

sloveso *pokračovat*, zde se nachází vy smyslu „*znovu zahájit*“, tedy cesta byla přerušena a znovu začíná.

- (5) Suponía que el percance quedaría resuelto al día siguiente con el regreso del tren, de suerte que ahora su única preocupación era esperar el domingo para **reanudar** el viaje y no acordarse jamás de ese pueblo donde hacía calor insoportable.

Předpokládal, že se ta nepříjemnost vyřeší zítra, až vlak pojedě zpátky, a jeho jedinou starostí je teď vyčkat do neděle, pak **pokračovat** v cestě a na tohle městečko, kde je tak nesnesitelné vedro, navždycky zapomenout.

(Gabriel García Márquez, *Pohřeb Velké matky*, překl. Blanka Stárková, Praha: Odeon, 2008)

Dvakrát proběhlo určité přestylizování věty, kdy jedno španělské sloveso s prefixem *re-* bylo do češtiny přeloženo pomocí více slov. V následujícím příkladu (6), který jsem vybrala, je také přidána násobná číslovka *dvojnásob*.

- (6) Al ver las lágrimas de su esposa el obeso **redobló** su ataque verbal.

Když tlust'och uviděl manželčiny slzy, **začal ji urážet dvojnásob**.

(Roberto Bolaño, 2666, překl. Anežka Charvátová, Praha: Argo, 2012)

Jednou bylo použito adverbium, zde konkrétně *znovu*.

- (7) Cerrando de nuevo los ojos, pero esta vez apretándolos como para negarse al recuerdo, **resurgió** el lujurioso espanto de aquella noche de 1927.

Když znovu zavřel oči, pevně je tiskna, jako by chtěl vzpomínku odehnat, **znovu se vynořila** ona chlípná, děsivá noc roku 1927.

(Ernesto Sabato, *Abaddón zhoubce*, překl. Anežka Charvátová, Brno: Host, 2002)

Ve stejném počtu používá překlad prefixu *re-*. Tento jev v češtině není velmi častý, neočekávala jsem tudíž, že bude využit pro překlad do češtiny. Používá se u slov přejatých či internacionalistů.

- (8) - La segunda hipótesis es que, a falta de páginas originales para **reproducir** o copiar, el contenido de aquéllas se haya inventado – en ese momento el encuadernador le mostró a Corso lo que había estado dibujando -.

„Druhá hypotéza je, že pokud nebyl k dispozici originál, podle kterého by se dalo **reprodukovat** nebo kopírovat, obsah chybějících stránek se musel vymyslet,“ v té chvíli vazač ukázal Corsovi, co načmáral.

(Arturo Pérez-Reverte, *Domasův klub aneb Richeliův stín*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Mladá fronta, 2000)

5.1.2 Prefix *sobre-*

Další prefix, který může vyjadřovat iterativnost je prefix *sobre-*, jehož hlavní význam je však lokační (viz. kapitola 3.1.1). Tento prefix není pro vyjádření iterativnosti příliš využíván, což dokazuje i korpus InterCorp. Nenašla jsem v něm žádný výskyt v teoretické části zmíněných sloves *sobreasar* a *sobreimprimir*. V korpusu Araneum Hispanicum Maius jsem také nenašla žádný výskyt slovesa *sobreasar*. *Sobreimprimir* se zde vyskytuje 8x, což je ale vzhledem k produktivitě prefixu *re-* zanedbatelné množství. Zde si ale myslím, že je použití zejména díky specifickému odvětví technologií.

Sloveso	Frekvence InterCorp	Frekvence Araneum Hispanicum Maius
sobreasar	0	0
sobreimprimir	0	8

Tabulka 5 Slovesa s prefixem *sobre-*

Sobreimprimir nevyjadřuje čistou iterativnost, neznamena znovu vytisknout, je zde modifikace na něco vytisknout, jiným způsobem.

(9) Al igual que el DVD, puede **sobreimprimir** gráficos por subtítulos.

(video.com.mx)

5.1.3 Prefix *sub-*

Poslední prefix, kterým se zabývám, je prefix *sub-*. V teoretické části jsem zmínila tato slovesa: *subarrendar*, *subdividir* a *subdistinguir*. Z těchto tří je nejvíce produktivní sloveso *subdividir*. Výskyty slovesa *subarrendar* jsem našla v obou korpusech, avšak v malém zastoupení. Sloveso *subdistinguir* jsem nenašla v žádném z nich.

Sloveso	Frekvence InterCorp	Frekvence Araneum Hispanicum Maius
subarrendar	2	22
subdividir	6	1 068
subdistinguir	0	0

Tabulka 6 Slovesa s prefixem *sub-*

Subarrendar znamená *znovu pronajmout*, ale je zde určitá modifikace. Nepronajímá znovu majitel, ale nájemník, který danou věc „přepronajme“ (10). *Subdividir* se používá se ve smyslu *něco dál dělit, rozdělovat*, avšak i zde je určitá modifikace. V konkrétním příkladu (11) se nedělí stále dokola ty počáteční nory, ale ty dílčí. Nevyjadřuje to tedy prostou iterativnost typu *znovu jsem mu zavolal*.

(10) Por otra parte, era una casa amplía, de modo que el viejo, a fin de equilibrar el presupuesto, decidió **subarrendar** una de las habitaciones.

Bylo zde kvůli nevábnému okolí nižší nájemné, nicméně to byl prostorný dům, a tak se tatínek rozhodl přilepšovat rozpočtu tím, že někomu **pronajme** jeden pokoj.

(Mario Benedetti, *Čtení z kávy*, překl. Jan Matuš, Brno: Julius Zirkus, 2000)

(11) Huecos que se **subdividen** en muchos huecos, en miles huecos menore.

Jejich nory se **dělí** na mnoho dalších nor, na tisíce menších nor.

(Reinaldo Arenas, *Vrátňý*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Garamond, 2006)

5.2 Slovesné perifráze

Druhá studie bude věnována slovesným perifrázím vyjadřujícím iterativnost ve španělštině. Nejprve se budu věnovat perifrázi *volver a + infinitiv*. Opět vyhledám 30 nejfrekventovanějších perifrází na obou korpusech. Tyto výsledky porovnáme mezi sebou a také s prefixem *re-*. Dále ověřím restrikce sloves, která se vyskytují s perifrází *volver a + infinitiv*. Nejprve si na korpuse InterCorp vyhledám obecný seznam lemmat, abych zjistila, zda některá slovesa nejsou pouze frekventovanější. Pro ověření restrikcí, které udává sekundární literatura, použiji stejně jako u prefixů *sub-* a *sobre-* oba korpuse. Rovněž se věnuji typologii českých protějšků na vzorku 100 výskytů. Další část je zaměřená na ostatní perifráze vyjadřující iterativnost. Jelikož u perifrází *venir + gerundium* a *tener + participium* je iterativní význam pouze marginální, zanalyzuji jejich nejčastější výskyty a určím, zda se jedná o iterativnost, či nikoli.

5.2.1 *Volver a + infinitiv*

Další způsob, jakým se vyjadřuje iterativnost ve španělštině, je pomocí slovesné perifráze *volver a + infinitiv*. Pro získání těchto perifrází na korpuse jsem zvolila dotaz [lemma="volver"][word="a"][tag="VLinf.*"]. Paralelní korpus InterCorp, který je opět omezen na jádra a originály, vyhledal 4 692 výskytů. V tabulce 7 přikládám pro ilustraci 30 nejfrekventovanějších perifrází spolu s jejich frekvencí.

Perifráze	Frekvence	Perifráze	Frekvence	Perifráze	Frekvence
volver a ver	387	volver a encontrar	59	volver a oír	39
volver a hablar	169	volver a pasar	58	volver a leer	38
volver a mirar	153	volver a decir	57	volver a reírse	38
volver a salir	119	volver a aparecer	55	volver a tomar	38
volver a poner	73	volver a llamar	55	volver a vivir	38
volver a sentir	71	volver a abrir	47	volver a sonreír	37

volver a tener	71	volver a cerrar	42	volver a dormir	37
volver a entrar	67	volver a preguntar	41	volver a reír	36
volver a hacer	65	volver a empezar	40	volver a sonar	36
volver a pensar	63	volver a subir	39	volver a quedar	36

Tabulka 7 Nejfrekventovanější perifráze *volver a + inf* na korpusu InterCorp

Nyní se budu věnovat porovnání sloves, která se pojí s perifrází *volver a* a která s prefixem *re-*. Konkrétněji tedy porovnávám tabulku 2 (kde se nachází frekvence 30 nejčastějších sloves s iterativním prefixem *re-*) a tabulku 7. Teoreticky by se tyto tabulky měly doplňovat. Očekávala bych, že když existuje sloveso s prefixem *re-*, bude jeho výběr upřednostněn. Avšak jak si můžeme všimnout, ve 30 nejfrekventovanějších výskytech tomu tak stoprocentně není. Některá slovesa najdeme s prefixem *re-* (např. *reunir, revolver, reproducir, ...*), jiná s *volver a* (např. *hablar, mirar, entrar, ...*) a některá vyjadřují iterativnost pomocí dvou prostředků vyjádření – morfologických a gramatických konstrukcí, tj. prefixů a slovesných perifrází. Konkrétně jde o tato slovesa: *poner, pasar, sonar, aparecer, tomar, ver, vivir, hacer a leer*.

Pro porovnání výskytů sloves s perifrází *volver a + infinitiv* na korpusu InterCorp (tabulka 7) příkládám tabulku 9 s 30 nejčastějšími slovesy, která se vyskytují na korpusu Araneum Hispanicum Maius. Po zadání dotazu [lemma="volver"] [word="a"] [tag="VLinf.*"] korpus vyhledal 137 801 výskytů.

Perifráze	Frekvence	Perifráze	Frekvence	Perifráze	Frekvence
volver a ver	6 216	volver a hablar	1 542	volver a decir	1 095
volver a hacer	3 796	volver a encontrar	1 524	volver a mirar	1 068
volver a tener	3 355	volver a entrar	1 450	volver a vivir	1 003
volver a poner	3 269	volver a leer	1 425	volver a ganar	997

volver a repetir	2 942	volver a caer	1 288	volver a escribir	993
volver a pasar	1 822	volver a subir	1 267	volver a ocurrir	941
volver a aparecer	1 813	volver a abrir	1 212	volver a llamar	924
volver a empezar	1 792	volver a jugar	1 171	volver a demostrar	872
volver a salir	1 772	volver a tomar	1 127	volver a sentir	863
volver a dar	1 733	volver a trabajar	1 125	volver a crecer	815

Tabulka 8 Perifráze *volver a* + infinitiv na korpusu *Araneum Hispanicum Maius*

Jediný shodný infinitiv, který se nachází v obou tabulkách (7 a 8) je infinitiv *ver*. V obou korpusech je infinitiv *ver* nejčastěji zastoupen. Některé infinitivy z tabulky 7 v tabulce 8 nenajdeme (konkrétně *pensar*, *cerrar*, *preguntar*, *oír*, *reírse*, *sonreír*, *dormir*, *reír*, *sonar* a *quedar*). Ostatní slovesa se nachází v obou tabulkách, mají však proházené pořadí četnosti.

5.2.1.1 Ověření restrikcí

Níže v tabulce 9 se nachází frekvence samotných lemmat bez perifráze *volver a* + *infinitiv* v mém korpusu. Pro získání jsem použila dotaz [tag="VL.*"]. Tuto tabulku příkládám z důvodu, že některá slovesa mohou být pouze častěji používaná než jiná (např. *vidět* proti *rozsekat*). Abych zjistila, jestli tedy některá slovesa nejsou pouze frekventovanější, porovnáám tabulku 7 a 8. Pokud bude pořadí odpovídat, nejsou zde žádné restriktce, perifráze tedy kopíruje výskyt slov.

Lemma	Frekvence	Lemma	Frekvence	Lemma	Frekvence
decir	63 426	volver	16 300	quedar	12 333
tener	49 492	pensar	15 803	salir	10 767
hacer	46 672	poder	15 566	venir	9 530
ir	31 879	llegar	14 365	sentir	9 045
ver	30 839	hablar	14 144	encontrar	8 792
dar	23 266	mirar	13 784	conocer	8 540

saber	22 701	dejar	13 502	llamar	8 457
querer	19 369	poner	13 308	preguntar	8 360
pasar	18 031	seguir	12 793	oír	7 958
parecer	17 039	llevar	12 409	esperar	7 712

Tabulka 9 lemmata sloves na korpusu InterCorp

Jak vidno, pouze 14 sloves se vyskytuje v obou tabulkách (7 a 9). Jsou to slovesa: *ver, hablar, mirar, salir, poner, sentir, tener, hacer, pensar, encontrar, pasar, decir, llamar, preguntar, oír* a *quedar*. Nenachází se však ve stejném pořadí. Například sloveso *ver*, které je v tabulce 7 nejméně frekventované se v tabulce 9 nachází na páté pozici. Zdá se tedy, že některá slovesa se ve zkoumané vazbě objevují častěji, než by odpovídalo jejich obecnému výskytu, vazba si je zkrátka „vybírá“ častěji (a platí to i naopak, některá obecně frekventovaná slovesa se ve vazbě objevují méně). Slovesa, která se pojí s perifrází *volver a + infinitiv* tedy pouze nekopírují obecný výskyt lemmat v korpusu InterCorp.

V teorii jsem uvedla, že se *volver a + infinitiv* pojí se slovesy, která vyjadřují různé typy situací (stavy, aktivity, realizace či naplnění). Tabulky 7 a 8 dokazují, že je opravdu velká variabilita sloves, se kterými se pojí. Ovšem jsou zde určité restriktce, určité sémantické vlivy. *Volver a + infinitiv* by se nemělo pojít se slovesy, která vyjadřují pokračování, či trvání děje (*continuar, seguir*); s modálními slovesy (*poder*) a s perifrázemi, které vyjadřují aspekt (*ir a*). Tato slovesa se nevyskytují mezi 30 nejčastějšími na korpusu InterCorp (tabulka 7) ani na korpusu Araneum Hispanicum Maius (tabulka 8). Rozhodla jsem se tedy tyto restriktce na uvedených korpusech ověřit.

Sloveso	Frekvence InterCorp	Frekvence Araneum Hispanicum Maius
continuar	3	13
seguir	3	71
poder	0	67
ir a	0	117

Tabulka 10 Restriktce perifráze *volver a + infinitiv*

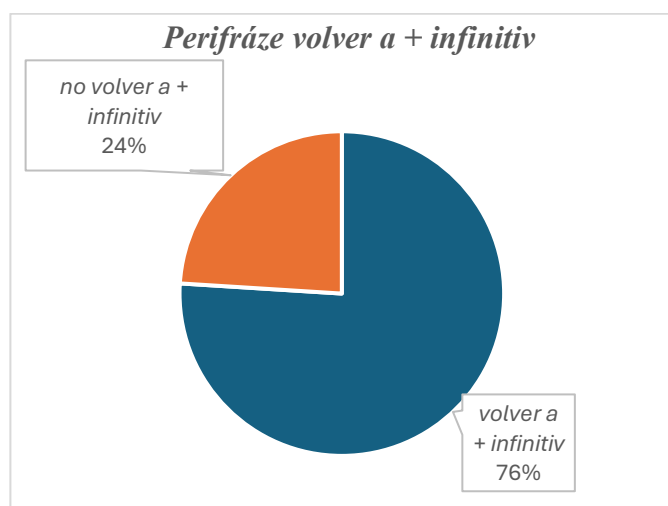
Tvrzení uvedené v teoretické části korpusy potvrzují. Pouze perifráze **volver a ir a*⁹⁸ se podle korpusu Araneum Hispanicum Maius používá. Ostatní perifráze mají vzhledem k celkovému počtu výskytu na daném korpusu zanedbatelné množství.

(12) **Vuelve a ir a** ver el nombre de la calle y esta vez lo va repitiendo en su mente.

(chistes.com)

5.2.1.2 České protějšky

Nyní se budu věnovat možnostem překladu perifráze *volver a + infinitiv* do češtiny. Stejně jako u prefixu *re-* použiji vzorek 100 výskytů a udělám kvalitativní analýzu českých protějšků. Očekávám, že bude nejčastěji využito překladu pomocí adverbia *znovu*, jelikož je tento překlad uveden v teoretické části.

Graf 1 Rozložení výskytů *volver a + infinitiv* ve vzorku

V grafu 1 je vidět rozložení výskytů v mém vzorku. Je zajímavé, že 24 % výskytů (tj. 24 výskytů) se nachází v negaci ve tvaru *no volver a + infinitiv*. Do češtiny bývají nejčastěji překládány pomocí *už nikdy + sloveso* (13).

(13) **No volví a ver** a mi abuela paterna ni a nadie de su familia, excepto Salvador Allende, quien se mantuvo cerca de nosotros por un firme sentimiento de lealtad.

Už nikdy jsem pak neviděla babičku z otcovy strany ani nikoho jiného z jeho rodiny kromě Salvadora Allendeho, který jakožto neochvějně čestný člověk stál vždycky při nás.

(Isabel Allende, *Paula*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Slovart, 1998)

⁹⁸ Perifráze, které gramatiky označují za neexistující, budu označovat hvězdičkou

K analýze českých protějšků iterativní perifráze *volver a + infinitiv* jsem měla 76 výskytů. Překlady jsem rozdělila do skupin, jejichž frekvence zachycuje následující tabulka 11. Pro lepší představu jsem počet výskytů uvedla v také v procentech vzhledem k iterativním výskytům.

Překlad	Frekvence
adverbium	67 (88,2 %)
adjektivum	4 (5,3 %)
sloveso	3 (3,9 %)
vynecháno	2 (2,6 %)

Tabulka 11

Do kolonky *vynecháno* (v tabulce 11) jsem zařadila dva výskyty, kdy byl iterativní překlad vynechán. V jednom případě byl nahrazen slovním spojením *čas od času* (ve španělském originále *de tanto en tanto*), které vyjadřuje iterativnost, tak by se zdál překlad pomocí např. adverbia *znovu* nadbytečný. Avšak v originále (španělštině) je perifráze *volver a + infinitiv* iterativní.

(14) De tanto en tanto el cabo **volvía a hablar**.

Čas od času promluvil desátník.

(Mario Vargas Llosa, *Smrt v Andách*, překl. Alena Šimková, Praha: Volvox Globator, 1997)

V druhém případě byl také vynechán překlad pomocí adverbia či slovesa (jako je tomu v jiných případech). Zde bylo bez kontextu těžké určit, zda španělský originál vyjadřuje iterativnost. Ale po rozkliknutí celého textu na korpusu se originál jeví iterativně, a tedy překladatel iterativní překlad vynechal.

(15) **Volvió a abrazarlo** antes de que acabara de quitar la tranca.

Vrhla se k němu ještě, než stačil zvednout závoru.

(Gabriel García Márquez, *Pohřeb Velké matky*, překl. Blanka Stárková, Praha: Odeon, 2008)

Nejčastěji (v 88,2 %) byl využit překlad pomocí adverbia. Jelikož je velká variabilita překladů pomocí adverbia, zanesla jsem tyto překlady do další tabulky 12. U prvním třech nejfrekventovanějších udávám také procentuální výskyt vzhledem k celkovému výskytům adverbii.

Adverbium	Frekvence	Adverbium	Frekvence
znovu	47 (71,2 %)	zas	2
zase	10 (15,2 %)	dál	1
opět	5 (7,6 %)	zpátky	1

Tabulka 12

Dle očekávání bylo pro překlad adverbium nejvíce (v 71,2 %) zvoleno adverbium *znovu*.

(16) **Volvió a mirar** el cartel durante un rato.

Znovu se na chvíli **zadíval** na plakát.

(Roberto Bolaño, *2666*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Argo, 2012)

Dále bylo použito adverbium *zase*, *opět* a *zas*, která vyjadřují opakování (příklady (17), (18) a (19)).

(17) En ese momento el avión **volvió a salir**.

V tu chvíli **se** letadlo **zase vynořilo**.

(Roberto Bolaño, *Nacistická literatura v Americe*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Argo, 2011)

(18) El día que **vuelva a imperar** en Europa una auténtica filosofía – ...

Toho dne, kdy **se** v Evropě **opět vrátí** k vládě pravá filosofie, ...

(José Ortega y Gasset, *Vzpouřaví davů*, překl. Václav Černý a Josef Forbelský, Praha: Naše vojsko, 1993)

(19) Aquí seguiremos hasta que **vuelvas a andar**.

Budeme tu s tebou, dokud **se zas nevydáš** na cestu.

(Mario Vargas Llosa, *Vypravěč*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Mladá fronta, 2003)

Překlad pomocí adverbii *dál* a *zpátky* byl v obou případech využit pouze jednou. Tato adverbia nejsou běžná pro vyjádření iterativnosti, avšak zde v konkrétních příkladech (20) a (21) tento význam nesou. V příkladu (20) je použito ve smyslu „*znovu jsem mluvil*“ a v příkladu (21) „*znovu se na něj podíval*“.

(20) **Volví a hablar**, lo insulté.

Mluvil jsem dál, vynadal jsem mu.

(Mario Benedetti, *Psaní do schránky času*, překl. Jan Mattuš a Miloslav Uličný, Brno: Julius Zirkus, 2005)

(21) El cazador de tesoros **volvió a mirar** a Tánger.

Lovec pokladů **se podíval zpátky** na Tanger.

(Arturo Pérez-Reverte, *Hřbitov bezejmenných lodí*, překl. Vladimír Medek, Praha: Mladá fronta, 2002)

Ostatní druhy překladu (tabulka 11) jsou pouze okrajové. Druhý nejčastější způsob překladu byl pomocí adjektiva. Dvakrát se vyskytlo adjektivum *nový*, jednou *další* a ve stejném množství adjektivum *stejný*. Uvedu tedy a následně okomentuji příklad jednoho z výskytů adjektiva *nový*, jelikož se vyskytlo nejvíce.

(22) Le **volvió a salir** el pelo y hasta me parece que engordó.

Narostla ji nová srst, a dokonce se mi zdá, že ztloustla.

(Mario Vargas Llosa, *Město a psi*, překl. Miloš Veselý, Praha: Mladá fronta, 2004)

V předešlém příkladu (22) je iterativnost vyjádřena pomocí adjektiva *nová*. Za běžných okolností nevyjadřuje iterativnost, je zde určitá modifikace. Jelikož *nová* zde znamená, že má znovu srst, ale ne tu samou.

Další způsob překladu byl pomocí slovesa, tj. sémantická povaha slovesa vyjadřuje iterativnost. Byla použita slovesa ve tvarech *objevoval*, *opakoval* a *opakuji*.

(23) Pero, como el señor Juan le **volvía a preguntar**, el niño decía muy bajito que lo que más le gustaba era la llama de la vela.

Ale protože pan Juan González otázku **opakoval**, chlapec řekl potichoučku, že nejvíc se mu líbí sám plamen svíčky.

(José Jiménez Lozano, *Jan od Kříže*, překl. Jana Novotná, Praha: Vyšehrad, 1998)

5.2.2. *Venir* + *gerundium*

Perifráze *venir* + *gerundium* značí děj, který začal v minulosti a obsahuje nádech opakování. Znamená to tedy, že vyjadřuje určitou iterativnost.

Po zadání dotazu [lemma="venir"] [tag="VLger.*"] korpus vyhledal 261 výskytů. V tabulce 13 můžeme vidět slovesa, se kterými se tato perifráze pojí nejčastěji. Vybrala jsem slovesa s minimální frekvencí 5 výskytů. Nejčastější jsou slovesa vyjadřující pohyb a slovesa typu *hacer*, *decir*, *pensar*.

Sloveso	Frekvence	Sloveso	Frekvence
correr	25	pensar	8
hacer	16	dar	7
decir	11	perseguir	6
seguir	10	hablar	5
caminar	8		

Tabulka 13

Obecně se slovesa vyskytují ve významu iterativním v slovesné perifrázi *venir + gerundium*, pokud zahrnují myšlenku *desde hace*, či je ve větě časové určení explicitně napsáno.

Je tedy patrné, že u sloves vyjadřujících pohyb má tato perifráze převážně odlišný význam. Sloveso *correr* se tedy vyskytuje v perifrázi *venir + gerundium* nejčastěji. Avšak toto sloveso je zde většinou použito v původním smyslu *přijít*, tady tedy *přiběhnout*. Pouze ve dvou případech je použito v iterativním významu. V příkladu (24) je použit překlad *bēhala mezi postelí a dveřmi*, tedy že Aida běhala tam a zpět, to znamená opakovaně.

(24) Aída le iba pasando las libretas, las hojas sueltas que le entregaban los otros, iba y **venía corriendo** en puntas de pie de la puerta y la cama.

Aida mu podávala brožurky a letáky, které ji odevzdávali ostatní, po špičkách **bēhala** mezi postelí a dveřmi.

(Mario Vargas Llosa, *Rozhovor*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Argo, 2021)

Sloveso *hacer* je ve všech výskytech použito v iterativním významu. Zde v konkrétním příkladu (25) je iterativnost zvýraznění pomocí *desde hacía siglos*.

(25) En aquel momento martillaron, como lo **venían haciendo** desde hacía siglos, los “mori” del Orologio.

V té chvíli začali bušit, jak to **dělali** už staletí, „mori“ na Orologiu.

(Alejo Carpentier, *Barokní*, překl. Eduard Hodoušek, Praha: Odeon, 1984)

Sloveso *decir* se vyskytuje jak ve významu iterativním, tak v neiterativním „*co jsme si řekli, co jsme uvedli*“. V iterativním se nejčastěji pojí s časovým určením, v následujícím příkladu (26) ale můžeme vidět, že tomu tak vždy není. Zde je navíc iterativnost umocněna pomocí adverbia *pořád*.

(26) Mira que se lo **venía diciendo**.

Vždyť jsem jí to **pořád říkala**.

(Juan Marsé, *Kaligrafie*, překl. Marie Jungmannová, Praha: Odeon, 2012)

Ostatní slovesa již mají menší frekvenci. Rozdělila jsem je do dvou skupin podle toho, zda alespoň v jednom výskytu vyjadřují iterativnost, nebo jsou zcela neiterativní. V tabulce 14 je vidět, že pouze sloveso *caminar* nebylo nalezeno ve významu iterativním.

Iterativní	Neiterativní
seguir	caminar
pensar	
dar	
perseguir	
hablar	

Tabulka 14

5.2.3 *Tener + participium*

Slovesná perifráze *tener + participium* vyjadřuje několik významů. Předpokládám tedy, že se běžně nevyskytuje v iterativním. Do korpusu InterCorp jsem vložila dotaz [lemma="tener"][tag="VLadj.*"] a získala jsem 1 166 výskytů. Frekvenci jsem omezila na 8 výskytů. Zkoumala jsem tedy 24 sloves.

Pouze u jediného slovesa *informar* jsem našla iterativní výskyt v určitém kontextu. Pro překlad do češtiny je iterativnost zvýrazněna pomocí adverbii *pravidelně, průběžně* (příklad (27) a (28)). Ostatní slovesa se vyskytovala v doslovném smyslu „*mít napsané, mít vymyšlené*“.

(27) Monseñor Aubry me ha asegurado que el Papa está conmocionado por este nuevo incendio, y me ha pedido que le transmita todo lo que se vaya averiguando a fin de **tener informado** al Santo Padre.

Monsignore Aubry mi sdělil, že ten nový požár papeže krajně rozrušil, a požádal mne, abych mu sděloval vše, co se podaří zjistit, aby mohl Svatého otce **pravidelně informovat**.

(Julia Navarro, *Bratrstvo turínského plátna*, překl. Vladimír Medek, Praha: Mladá fronta, 2006)

(28) Los oficiales le deben mucho al Presidente, y, por supuesto, nos **tenían informados** – dijo él -.

„Důstojníci vděčí prezidentovi za hodně a samozřejmě nás **průběžně informovali**,“ řekl.

(Mario Vargas Llosa, *Rozhovor u Katedrály*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Argo, 2021)

5.3 Prostředky lexikálně-syntaktické

V třetí případové studii se zabývám lexikálně-syntaktickými prostředky. Značná pozornost je poskytována prostředku *de nuevo*, protože je v teoretické části nejvíce komentován. Nejprve je porovnána postpozice a antepozice tohoto prostředku. Jelikož nejsou skoro žádné výskyty v antepozici, věnuji se pouze postpozici. Získala jsem 30 nejčtenějších spojení slovesa s *de nuevo* na obou korpusech. Výskyty porovnám mezi sebou, ale také s výskyty perifráze *volver a + infinitiv*. Znovu jsem na vzorku 100 výskytů vytvořila kvalitativní analýzu českých překladů a porovnála jsem ji s typologií dvou předchozích prostředků. Jelikož není pochyb, že zbylé dva lexikálně-syntaktické prostředky *por segunda vez* a *otra vez* jsou iterativní, sestavila jsem typologii českých protějšků také u nich.

5.3.1 *De nuevo*

Adverbiale *de nuevo* se může nacházet v antepozici nebo postpozici slovesa. Pro získání výskytů v antepozici v bezprostřední blízkosti jsem zadala do korpusu InterCorp dotaz [word="de"] [word="nuevo"] [tag="VLinf.*"]. Bylo nalezeno pouze 5 výskytů, kdy se adverbiale *de nuevo* nacházelo před slovesem. Ale po bližším zkoumání jsem zjistila, že se sice nachází před slovesem, ale vždy je před ním další sloveso (29). Z tohoto důvodu jsem se tedy rozhodla tyto výskyty nezařadit a věnovat se pouze těm, které se nacházejí v postpozici.

(29) Cuando nos perdimos en el valle, el aullido escalofriante del perro se dejó **de nuevo** oír.

Když jsme se ztratili v údolí, znovu se ozvalo to strašlivé vytí, při kterém naskakovala husí kůže.

(Francisco Coloane, *Ohňová země*, překl. Jarka Stuchlíková, Praha: Mladá fronta, 2003)

Zkoumala jsem jen případy, kdy adverbiale následuje bezprostředně za slovesem. Ostatní případy jsem nechala stranou. Výsledky jsem vyhledala pomocí dotazu [tag="VLinf.*"][word="de"][word="nuevo"]. Korpus InterCorp našel 447 výskytů. Nejčastější spojení jsem zanesla do tabulky 15.

Prostředek	Frekvence	Prostředek	Frekvence	Prostředek	Frekvence
empezar de nuevo	37	oír de nuevo	6	observar de nuevo	3
hablar de nuevo	17	vivir de nuevo	6	escuchar de nuevo	3
ver de nuevo	13	poner de nuevo	5	regresar de nuevo	3
salir de nuevo	12	correr de nuevo	5	viajar de nuevo	3
caer de nuevo	12	sonreír de nuevo	5	escribir de nuevo	3
andar de nuevo	10	asentir de nuevo	4	recorrer de nuevo	3
comenzar de nuevo	9	reír de nuevo	4	discutir de nuevo	3
nacer de nuevo	7	levantar de nuevo	4	sentir de nuevo	3
mirar de nuevo	7	esperar de nuevo	4	encender de nuevo	3
entrar de nuevo	6	subir de nuevo	4	recurrir de nuevo	3

Tabulka 15

Nejvíce se vyskytuje prostředek *empezar de nuevo*. Při porovnání nejčastější frekvence výskytů perifrází *volver a + infinitiv* a lexikálně-syntaktického prostředku *de nuevo* na paralelním kópusu InterCorp (tedy tabulek 7 a 15), je vidět, že perifráze *volver a + infinitiv* se pro vyjádření iterativnosti používá častěji. Liší se celkovým počtem výskytů, ale také právě frekvencí jednotlivých spojení. V obou tabulkách (7 a 15) najdeme 13 shodných sloves, která se jenom liší svou pozicí. Pouze dvě *salir* a *subir* se vyskytují na stejné pozici, avšak liší se frekvencí (v tabulce 7 jsou jejich výskyty četnější). V tabulce 15 (*s de nuevo*) najdeme na rozdíl od tabulky 7 (*s volver a + infinitiv*) slovesa: *caer, andar, comenzar, nacer, vivir, correr, asentir, levantar, esperar, observar, regresar, escuchar, viajar, escribir, recorrer, discutir, encender, recurrir*. Na rozdíl od *volver a + infinitiv* se mezi

30 nejfrekventovanějšími nachází také slovesa s prefixem *re-* (*recorrer* a *recurrir*). Avšak ani v jedné se nevyskytují v iterativním významu.

Pro porovnání variability sloves, která se pojí s adverbialie *de nuevo* přikládám tabulku 30 nejčastějších z korpusu Araneum Hispanicum Maius. Výskyty jsem opět získala pomocí stejného dotazu, tedy [tag="VLinf.*"][word="de"][word="nuevo"], obdržela jsem 13 141 výskytů.

Prostředek	Frekvence	Prostředek	Frekvence	Prostředek	Frekvence
empezar de nuevo	1 050	hablar de nuevo	133	sentir de nuevo	89
ver de nuevo	460	pasar de nuevo	128	dar de nuevo	89
comenzar de nuevo	444	llegar de nuevo	128	encontrar de nuevo	87
volver de nuevo	218	ir de nuevo	119	leer de nuevo	87
entrar de nuevo	181	abrir de nuevo	114	escribir de nuevo	80
hacer de nuevo	175	subir de nuevo	114	disfrutar de nuevo	80
salir de nuevo	161	vivir de nuevo	113	jugar de nuevo	80
poner de nuevo	160	tener de nuevo	106	escuchar de nuevo	74
caer de nuevo	151	trabajar de nuevo	97	pensar de nuevo	70
nacer de nuevo	146	regresar de nuevo	92	tomar de nuevo	69

Tabulka 16

V obou korpusech (porovnání tabulek 15 a 16) se *de nuevo* nejčastěji pojí se slovesem *empezar*. Dále jsou velmi frekventovaná slovesa *ver* a *comenzar*. Zatímco na korpusu Araneum Hispanicum Maius (tabulka 16) se nachází tato slovesa *pasar*, *dar*,

encontrar, llegar, volver, ir, leer, abrir, disfrutar, hacer, jugar, trabajar, pensar a tomar; na korpusu InterCorp (tabulka 15) nepatří mezi 30 nejčastějších.

5.3.1.1 České protějšky

Pro překlad do češtiny ze španělštiny použiji stejně jako u dvou předchozích prostředků sloužících k vyjádření iterativnosti (tj. prefix *re-* a perifráze *volver a + infinitiv*) vzorek se 100 výskyty a udělám kvalitativní analýzu překladu. Do tabulky 17 jsem zanesla rozložení českých perifrází.

Překlad	Frekvence
adverbium	84
vynecháno	10
adverbium + násobná číslovka	3
adjektivum	2
sloveso	1

Tabulka 17

Na rozdíl od perifráze *volver a + infinitiv* a prefixu *re-* se *de nuevo* vyskytovalo pouze v iterativním významu. Ale je zajímavé, že iterativnost nebyla vždy (konkrétně v 10 % případů) vyjádřena v českých parafrázích. Tento nedostatek v překladu může být způsoben různými faktory, jako je např. snaha o zachování přirozeného toku českého textu, omezené prostředky vyjádření v českém jazyce aj. Analýza ukázala, že překladatel mohl iterativnost přeložit, jelikož ve španělském originále je vyjádřena, ale neudělal tak, pravděpodobně proto, že by to v češtině působilo nadbytečně. V následujících dvou případech (30) a (31) je vidět toto vynechání překladu. Příklad (30) by se dal přeložit jako *Znovu promluvil až za několik vteřin*.

(30) Tardó unos segundos en hablar **de nuevo**.

Promluvil až za několik vteřin.

(Javier Marías, *Všechny duše*, překl. Blanka Stárková, Praha: BB/art, 2007)

V dalším příkladu (31) adverbiale *de nuevo* naznačuje, že se dané osoby snaží opět dostat na loď, což vyjadřuje modifikované opakování značící návrat do předchozí situace (kdy na té lodi byli). V české parafrázi je tato idea zachycena pomocí *navzájem si do ní*

pomohli. Adverbium *znovu* by tedy zdůraznilo opakování děje, zatímco věta se spíše zaměřuje na konečný úspěch, tedy návrat na loď.

(31) Chapoteaban, tragaban el agua salada, hasta que consiguieron enderezar el bote y, ayudándose, encaramarse **de nuevo** en él.

Máchali rukama, polykali slanou vodu, až se jim podařilo loďku zklidnit a navzájem si do ní pomohli.

(Mario Vargas Llosa, *Keltív sen*, překl. Jana Novotná, Praha: Garamond, 2011)

Nejčastěji (v 84 výskytech) byl zvolen překlad pomocí adverbia. Ta byla zvolená různá, jsou rozepsána v tabulce 18.

Adverbium	Frekvence
znovu	68
zase	7
opět	6
dál	2
opětně	1

Tabulka 18

Nejčastějším způsobem překladu pomocí adverbia bylo zvoleno dle očekávání adverbium *znovu*.

(32) Hay que comenar **de nuevo**.

Je třeba začít **znovu**.

(Augusto Roa Bastos, *Já nejvyšší*, překl. Josef Forbelský, Praha: Odeon, 1982)

Dále bylo zvoleno adverbium *zase*, *opět*, *dál* a *opětně*. Tentokrát nebyl využit překlad pomocí adverbia *zas* (jako u *volver a + infinitiv* - příklad (19)). U každé české parafráze uvedu jeden příklad. Co se týče překladu příkladu (35) pomocí adverbia *dál*, je zde použito ve stejném smyslu jako v příkladu (20), tedy ve smyslu s něčím přestat a poté v tom pokračovat, tedy znovtu tu činnost vykonávat. Zbylá adverbia vyjadřují čisté opakování, jak dokazují příklady.

(33) El doctor Urbino se burlaba de sus propósitos estériles, pues sabía que los espacios liberados solo iban a servir para llenarlos **de nuevo**.

Doktor Urbino se jejím neplodným předsevzetím smál; dobře věděl, že jestli odněkud něco vyklidí, pak jen proto, aby uprázdněné místo **zase** něčím jiným zaplnila.

(Gabriel García Márquez, *Láska za časů cholery*, překl. Blanka Stárková, Praha: Odeon, 2003)

- (34) El parroquiano se dejó de caer **de nuevo** en el taburete y reanudó la contemplación muda de Rosita.

Host **opět** dosedl na stoličku a znovu začal mlčky sledovat Rositu.

(Eduardo Mendoza, *Pravda o případu Savolta*, překl. Petr Koutný, Praha: Odeon, 1983)

- (35) Si deseaba un lugar discreto, lejos de tropiezos desagradables, y también un trabajo para justificar la residencia hasta que arreglarse los papeles de sud oble nacionalidad – el padre español al que apenas conoció iba a servirle por primera vez para algo -, Teresa tenía que viajar **de nuevo**.

Pokud hledá skryté místo, kde by se vyhnula nepříjemným setkáním, a také práci, aby tu mohla zůstat, než si vyřídí doklady o dvojím občanství – španělský otec, kterého sotva znala, ji poprvé měl být k užitku – musela Tereza cestovat **dál**.

(Arturo Pérez-Reverte, *Královna jihu*, překl. Vladimír Medek, Praha: Euromedia Group – Knižní klub, 2005)

- (36) De manera que he tenido que volver a espulgar los recuerdos poco a poco, y confirmarlos de nuevo, porque, aunque muchos testigos hacían esfuerzos por subir **de nuevo** al sobrado de su memoria no lo alcanzaban ya, otros sin embargo no solo volvieron a bajar de aquel desván de los recuerdos antiguos, sino también otros que habían olvidado allí arriba.

Musel jsem tedy začít pomalu rozkrývat své vzpomínky, znovu si je ověřovat, neboť i když se mnozí svědci snažili ponořit se **opětně** do bohatství své paměti, už se jim nepodařilo, zatímco jiní nejenže dokázali snést z podkroví staré vzpomínky, nýbrž s nimi i další, na které předtím zapomněli.

(José Jiménez Lozano, *Jan od Kříže*, překl. Jana Novotná, Praha: Vyšehrad, 1998)

Tříkrát byl využit překlad pomocí spojení adverbia *ještě* a násobné číslovky *jednou*.

- (37) ¿Puedo examinar **de nuevo** la carta?

Mohl bych se **ještě jednou** podívat na ten dopis?

(Jorge Luis Borges, *Artefakty*, překl. Kamil Uhlíř, Praha: Odeon, 1969)

Ve dvou výskytech bylo použito adjektivum *nový*. V následujícím příkladu (38) je věta stylisticky překonstruována. Zatímco ve španělštině je použit výraz se slovesem (*comenzar de nuevo la historia*), do češtiny je toto sloveso převedeno na substantivum rozvíjené adjektivem (*nový začátek dějin*).

(38) Esta nos muestra la vanidad de toda revolución general, de todo lo que sea intentar la transformación súbita de una sociedad y comenzar **de nuevo** la historia, como pretendían los confusionarios del 89. Al método de la revolución opone el único digno de la larga experiencia que el europeo actual tiene a su espalda.

Tento rozum dokládá marnost každé všeobecné revoluce, všeho, co je pokusem o náhlou přeměnu společnosti a **nový** začátek dějin, jak o to usilovali pomatenci roku 89. Proti metodě revoluce staví metodu, která jediná je hodná dlouhé zkušenosti, jakou má současný Evropan za svými zády.

(José Ortega y Gasset, *Vzpouřavá dávná*, překl. Václav Černý a Josef Forbelský, Praha: Naše vojsko, 1993)

Stejně jako u překladu prefixu *re-* a perifráze *volver a + infinitiv* pomocí slovesa, tj. využití sémantické povahy slovesa, kdy sloveso samo o sobě vyjadřuje iterativnost, byl zvolen tento způsob překladu také u *de nuevo*. Zde byl však tento způsob využit pouze jednou. Věta je tedy přestylována a sloveso se nachází ve tvaru *pokračoval*, jak ilustruje příklad (39).

(39) Salió y echó a andar **de nuevo**, y a pesar de todo seguí tras él, pese a saberme descubierto.

Vyšel z obchodu a **pokračoval** v chůzi, a přes to všechno jsem ho následoval, přestože jsem věděl, že jsem odhalen.

(Javier Marías, *Srdce tak bílé*, překl. Blanka Stárková, Praha: BB-art, 2004)

5.3.2 *Por segunda vez*

Pro získání výskytů *por segunda vez* jsem zadala dotaz [word="por"] [word="segunda"] [word="vez"]. Korpus vyhledal 104 výskytů. Nyní tedy nebylo nutné vytvořit vzorek. Způsoby překladu do češtiny jsou zaznamenány v tabulce 19.

Překlad	Frekvence
přísluvečná spřežka (<i>podruhé</i>)	88
adverbium (<i>znovu</i>)	7
adverbium + násobná číslovka (<i>ještě jednou</i>)	4
vynecháno	4
sloveso (<i>zopakovat</i>)	1

Tabulka 19

Z tabulky 19 je vidět, že zde u tohoto překladu *por segunda vez* byl hlavně využit jeden typ překladu – pomocí přísluvečné spřežky *podruhé*. Udám tedy příklad pouze u tohoto nefrekventovanějšího překladu, který byl zvolen v 88 %.

(40) - No, claro que no – mentí **por segunda vez** aquella tarde.

„Ne, jasně že ne,“ zalhal jsem ten večer **podruhé**.

(Roberto Bolaño, *Divocí detektivové*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Argo, 2008)

5.3.3 Otra vez

Posledním lexikálně-syntaktickým prostředkem pro vyjádření iterativnosti ve španělštině, kterému se věnuji v praktické části, je *otra vez*. Po zadání dotazu [word="otra"][word="vez"] jsem obdržela 2 492 výskytů. Použila jsem tedy vzorek 100 výskytů. Možnosti překladu do češtiny ukazuje tabulka 20. Stejně jako u předchozího prostředku pouze okomentuji nečastější způsob překladu.

Překlad	Frekvence
adverbium	80
není uveden	15
číslovka (<i>mnohokrát, několikrát</i>)	2
adverbium + násobná číslovka (<i>ještě jednou</i>)	1
přísluvečná spřežka (<i>podruhé</i>)	1
sloveso (<i>zopakovat</i>)	1

Tabulka 20

Jak vidno, možnosti překladu *otra vez* do češtiny jsou různé. Kromě adverbia jsem do tabulky do závorčky zanesla konkrétní překlad. U adverbia jsem tak neučinila, jelikož bylo opět zvoleno několik možností. Ty jsem zanesla do následující tabulky 21.

Adverbium	Frekvence
znovu	45
zase	14
znovu a znovu	9
opět	6
zas	4
opakovaně	1

Tabulka 21

Nejčastějším adverbiem bylo *znovu* (45x). Je zajímavé, že se *otra vez* velmi často nacházelo ve spojení s *una*, tedy *una y otra vez*. Do češtiny toto spojení bylo překládáno pomocí *znovu a znovu*.

(41) Me lo repito **una y otra vez**, pero a veces me falla la esperanza.

Opakuji to **znovu a znovu**, ale občas mé naděje ochabnou.

(Isabel Allende, *Paula*, překl. Anežka Charvátová, Praha: Slovart, 1998)

6. Závěr

V poslední části této diplomové práce se pokusím na základě výsledků korpusových analýz a informací z teoretické části vyvodit závěry a potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

Cílem práce byla analýza prostředků vyjádření iterativnosti ve španělštině, která představuje jednu z možných modifikací základního významu sloves – opakování děje. Jelikož je tato modifikace v každém jazyce vyjadřována jinak, provedla jsem také analýzu typologie českých protějšků. V praktické části byly využity dva korpusy – Araneum a InterCorp. Korpus Araneum sloužil k ověření obecné frekvence daných jevů ve španělštině a k posouzení vlivu vazeb na použití těchto prostředků. Korpus InterCorp mi sloužil k sestavení již zmíněné typologie českých protějšků.

V první případové studii jsem se zaměřila na analýzu prefixů ve španělštině, které vyjadřují iterativnost. Hlavním předmětem zkoumání byl prefix *re-*, dále prefixy *sobre-* a *sub-*. Předpokládala jsem na základě sekundární literatury, že se prefix *re-* bude vyskytovat také v jiných významech, a ne pouze v iterativním. Tento předpoklad se naplnil, jelikož z 30 nejfrekventovanějších sloves s prefixem *re-* na korpusu InterCorp pouze 3 slovesa vyjadřují iterativnost (na korpusu Araneum dokonce pouze dvě). Z toho vyplývá, že jsem musela korpusem vyhledaná slovesa procházet a vyřadit ta, která nevyjadřují iterativnost, tedy většinu. Očekávala jsem, že v češtině nebude tohoto prefixu využito, jelikož v češtině není produktivní. Tato hypotéza platila s výjimkou jednoho slovesa (*reproducir – reprodukovat*). Do češtiny byl nejčastěji zvolen překlad pomocí slovesa, která samo o sobě vyjadřuje iterativnost, resp. pokračování/trvání děje (např. *pokračovat*). Naopak v některých českých ekvivalentech španělských iterativních sloves se iterativnost vytratila – bylo tomu tak v případech, kdy je španělské sloveso polysémní a vedle iterativního významu má i další, neiterativní (např. *reunirse*). Mimochodem, tato skutečnost ukazuje, že je metodologicky oprávněné považovat české ekvivalenty (překlad) za parafráze významu originální konstrukce: český ekvivalent dobře odlišuje iterativní význam španělského slovesa od významů ostatních. Co se týče prefixů *sub-* a *sobre-*, dokázala jsem, že v dnešní španělštině nejsou pro vyjádření iterativnosti (ve srovnání s prefixem *re-*) příliš využívány, a pokud vyjadřují iterativnost, jejich význam bývá modifikován (zde se tedy má hypotéza potvrdila).

Druhá případová studie byla věnována slovesným perifrázím. Nejčastěji se pro vyjádření iterativnosti dle očekávání používá perifráze *volver a + infinitiv*, avšak v korpusu InterCorp je ve výjimečných případech v určitých kontextech také použití jiných konstrukcí,

např. *venir* + *gerundium* a *tener* + *participium*. Moje hypotéza, že pro vyjádření iterativnosti nebude využito perifráze *tener* + *participium*, tedy neplatí bez výjimky: v mém vzorku se u slovesa *informar* objevila konstrukce *tener informado*, jejíž iterativnost byla do češtiny přeložena pomocí adverbii *pravidelně* a *průběžně*. Korpusová analýza ověřila platnost restrikcí, které uvádí sekundární literatura, výjimkou je perifráze **volver a ir a*, která se v menším množství používá. Perifráze se tedy pojí se slovesy, která vyjadřují různé děje. Pomocí porovnání obecné frekvence lemmat jsem prokázala, že některá slovesa se v této vazbě vyskytují častěji než jiná (jinými slovy, jejich výskyt v této vazbě neodpovídá jejich obecné frekvenci – např. sloveso *ver*). Co se týče českých protějšků perifráze *volver a + infinitiv*, potvrdilo se výhradní využití pomocí adverbia, konkrétně *znovu*. Je zajímavé, že v mém vzorku 24 % výskytů perifráze *volver a + infinitiv* se vyskytovalo v negaci ve tvaru *no volver a + infinitiv* (do češtiny přeloženo nejčastěji *už nikdy + sloveso*).

V třetí případové studii jsem se věnovala analýze lexikálně-syntaktických prostředků vyjadřujících iterativnost ve španělštině, konkrétně adverbiale *de nuevo*, *por segunda vez* a *otra vez*. Všechna tři spojení ve všech výskytech vyjadřovala iterativnost. Oproti očekávání nebylo nejčastěji zastoupeno adverbiale *de nuevo*, nejvíce se vyskytovalo *otra vez*. Nejčastějším českým protějškem bylo adverbium u *de nuevo* a *otra vez* adverbium, konkrétně *znovu*. U *por segunda vez* byl nejčastěji zvolen doslovný překlad pomocí příslovečné spřežky *podruhé*.

Obecně lze tedy říct, že jsou všechny tři možnosti vyjádření iterativnosti v současné španělštině používané. Pokud se sloveso nepojí s prefixem *re-*, použije se v perifrázi *volver a + infinitiv*. Nejméně restrikcí mají prostředky lexikálně-syntaktické, které vyjadřují iterativnost ve všech výskytech.

Pro vyjádření českých protějšků bylo nejčastěji použito adverbium (*znovu*, *zase*, *opět*, *zas* ...). V některých případech byl překlad vynechán. Toto vynechání má dva důvody: někdy ho překladatel mohl přeložit, ale nepřeložil (působilo by to např. nadbytečně), jindy už ve vazbě iterativnost není. Další možnost překladu byla pomocí slovesa, které samo o sobě vyjadřuje iterativnost (*pokračovat*, *opakovat*). V některých překladech byla věta přestylována a bylo využito adjektivum či příslovečná spřežka.

Z výše uvedeného vyplývá, že hypotéza 1 platí s drobnou výjimkou: prefix *re-* je nejproduktivnějším iterativním prefixem a v českých ekvivalentech se obvykle neobjevuje (výjimkou je dvojice *reproducir – reprodukovat*). Analýza potvrdila hypotézu 2, protože byla nejčastěji zvolena perifráze *volver a + infinitiv*, pro jejíž překlad bylo užito především

adverbium. Také platí, že u perifráze *tener + participium* nebyl nalezen téměř žádný iterativní výskyt. Data z korpusu nepotvrdila hypotézu 3 ohledně nejčastějšího výskytu adverbiale *de nuevo*, ale potvrdila, že je nejčastějším českým protějškem adverbium.

Celkově se ukazuje, že systém vyjadřování iterativnosti ve španělštině se značně odlišuje od systému českého. Nejvýznamnější rozdíl spočívá v tom, že španělština na rozdíl od češtiny výrazně využívá prefixy (konkrétně *re-*, méně již dalších prefixů) a analytickou konstrukci *volver a + infinitiv* (využití této konstrukce dobře zapadá do velmi propracovaného systému slovesných vazeb sloužících k vyjadřování aspektuálních významů). Lexikální vyjádření iterativnosti pomocí adverbálních konstrukcí je v obou jazycích využíváno zhruba stejně. Z toho vyplývá, že z mých dat nelze vyvozovat obecnější typologické závěry o dnešní španělštině, protože v systému prostředků najdeme jak ty syntetické (prefixy), tak i ty analytické (slovesná vazba).

Resumé v českém jazyce

Tato diplomová práce se zabývá vyjadřováním iterativnosti v současné španělštině. Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou.

Teoretická část je rozdělena do dvou hlavních částí. První část tvoří kapitola *Kategorie aspektu*, do které patří podkapitoly *Kategorie PSD a aspektu v češtině*, *Kategorie PSD a aspektu ve španělštině*, *Sémantické významy aspektu ve španělštině* a *Formální prostředky*. Jak vyplývá z názvu kapitoly, tato část je věnována kategorii aspektu. Definovala jsem tedy základní termíny a popsala rozdílné přístupy k této kategorii ve španělštině a češtině, jelikož charakteristika této kategorie se v uvedených jazycích liší.

V druhé kapitole s názvem *Iterativnost a reiterativnost* jsem se již specificky zaměřila na vyjadřování iterativnosti v současné španělštině. Nejprve jsem tyto pojmy představila a poté jsem se již věnovala prostředkům vyjádření v podkapitole *Prostředky vyjádření iterativnosti ve španělštině*. Tato podkapitola je strukturována do tří částí dle formálních prostředků vyjádření. Komentuji tedy prostředky slovtvorné (*prefix re-*, *sub-* a *sobr-*), slovesné perifráze (*volver a + infinitiv*, *venir + gerundium* a *tener + participium*) a prostředky lexikálně-syntaktické (*de nuevo*, *por segunda vez* a *otra vez*). Každý z těchto prostředků obecně popisuji, hodnotím jejich frekvenci a posuzuji jejich vzájemnou zaměnitelnost.

Druhou část diplomové práce tvoří korpusové analýzy. Praktická část je rozdělena na tři dílčí korpusové analýzy rozdělené podle typu prostředku vyjádření. Použity jsou dva korpusy – Araneum a InterCorp. Jednojazyčný korpus Araneum slouží k ověření obecné frekvence daného jevu ve španělštině a k posouzení, zda je u daného prostředku vliv vazby. Na dvojjazyčném korpusu InterCorp jsem zkoumala, jakým způsobem bývá iterativnost vyjádřena v češtině, tedy jaká je typologie českých protějšků.

První případová studie se zaměřuje na slovtvorné prostředky vyjádření iterativnosti v současné španělštině, zejména na prefix *re-* a dále na prefixy *sub-* a *sobre-*. Doložila jsem, že je prefix *re-* pro vyjádření iterativnosti velmi produktivní, ale také jsem ukázala, že se tento prefix objevuje i v jiných významech než pouze v iterativním. Prefix *re-* tedy nevyjadřuje pouze čisté opakování. Analýza českých protějšků chápaných jako parafráze významu ukázala, že byly zvoleny různé možnosti překladu, jelikož tento prefix není v češtině příliš produktivní (přesto se jednou překlad pomocí toho prefixu vyskytl). Nejčastěji byl zvolen překlad pomocí slovesa, které inherentně vyjadřuje iterativnost.

V některých parafrázích se iterativnost vytratila, protože prefix *re-* zde byl polysémní a již nevyjadřoval opakování, ale měl lexikalizovaný význam. Prefixy *sub-* a *sobre-* nejsou v dnešní španělštině pro vyjádření iterativnosti produktivní, pokud vyjadřují opakování, mají modifikovaný význam.

Druhá případová studie je věnována slovesným perifrázím, které v současné španělštině mohou vyjadřovat iterativnost. Nejběžnější perifrází je *volver a + infinitiv* oproti perifrázím *venir + gerundium* a *tener + participium*. Ukázalo se, že pokud není použit prefix *re-*, použije se s daným slovesem perifráze *volver a + infinitiv*. Dále jsem na korpusu ověřila platnost restrikcí uvedených v teoretické části. Zjistila jsem, že tato omezení většinou platí, pouze se objevuje perifráze **volver a ir a*. Při překladu do češtiny byla nejčastěji zvolena možnost pomocí adverbia, konkrétně *znovu*. Ve 24 % výskytů se objevila perifráze v záporu *no volver a + infinitiv* překládána jako *už nikdy + sloveso*. V některých případech byla iterativnost v překladu vynechána, zde oproti případu prefixu *re-* nebyl lexikalizovaný význam, ale pouze by to působilo nadbytečně (iterativnost byla ve větě již vyjádřena jinak). Ostatní perifráze se pro vyjádření iterativnosti příliš nepoužívají. Perifráze se objevuje v iterativním významu *venir + gerundium* pouze pokud zahrnuje myšlenku *desde hace*. Perifráze *tener + participium* se vyskytovala v iterativním významu výhradně se slovesem *informar*.

Třetí případová studie je zaměřena na lexikálně-syntaktické prostředky vyjadřující iterativnost v současné španělštině. Na rozdíl od očekávání se nejčastěji objevoval prostředek *otra vez* oproti *de nuevo* a *por segunda vez*. Tyto prostředky neměly žádné restrikcce a vždy vyjadřovaly iterativní význam. Vzhledem k tomu, že čeština disponuje podobnými lexikálně-syntaktickými prostředky jako španělštiny, tedy vkládá se slovo, které samo o sobě vyjadřuje danou modifikaci, byly zvoleny stejné možnosti pro překlad. Konkrétněji pro překlad *de nuevo* bylo použito nejčastěji adverbium *znovu*, pro *por segunda vez* příslovečná spřežka *podruhé* a pro *otra vez* také adverbium *znovu*. Další možnosti byly použity jen okrajově; pokud byl překlad vynechán, platilo to samé jako u perifráze *volver a + infinitiv*.

Resumen

Esta tesis se centra en la expresión de la iteración en el español contemporáneo. El trabajo está dividido en dos partes: la parte teórica y la parte práctica.

La parte teórica se divide en dos partes principales. La primera parte consiste en el capítulo *Kategorie aspektu*, que incluye las subsecciones *Kategorie PSD a aspektu v češtině*, *Kategorie PSD a aspektu ve španělštině*, *Sémantické významy aspektu ve španělštině* a *Formální prostředky*. Como indica el título del capítulo, esta sección se dedica a la categoría del aspecto. Por lo tanto, he definido los términos básicos y he descrito los diferentes enfoques de esta categoría tanto en español, como en checo, ya que las características de esta categoría difieren en ambos idiomas.

En el segundo capítulo, titulado *Iterativnost a reiterativnost*, ya me he centrado específicamente en la expresión de la iteración y reiteración en el español contemporáneo. Primero he presentado estos conceptos y luego me he dedicado a los medios de su expresión en la subsección *Prostředky vyjádření iterativnosti ve španělštině*. Esta subsección consta de tres partes según los medios formales de expresión. Por lo tanto, he comentado los medios de formación de palabras (prefijos *re-*, *sub-* y *sobre-*), las perífrasis verbales (*volver a + infinitivo*, *venir + gerundio* y *tener + participio*) y los medios léxico-sintácticos (*de nuevo*, *por segunda vez* y *otra vez*). He descrito cada uno de estos medios en términos generales, he evaluado su frecuencia y su intercambiabilidad.

La segunda parte de la tesis consiste en análisis de corpus. La parte práctica se divide en tres análisis de corpus, clasificados según el tipo de medio de expresión de la iteración. Se utilizan dos corpus: Araneum e InterCorp. El corpus monolingüe Araneum sirve para verificar la frecuencia general de un fenómeno dado en español y para evaluar si hay influencia del contexto en dicho medio de expresión. En el corpus bilingüe InterCorp, he investigado cómo se expresa la iteración en checo, es decir, cuál es la tipología de los equivalentes checos.

El primer estudio de caso se centra en los medios de formación de palabras que expresan la iteración en el español contemporáneo, especialmente en el prefijo *re-* y luego en los prefijos *sub-* y *sobre-*. He demostrado que el prefijo *re-* es muy productivo para expresar la iteración, pero también he comprobado que este prefijo aparece en otros significados además del puramente iterativo. Por lo tanto, el prefijo *re-* no solo indica la repetición pura. El análisis de los equivalentes checos, considerados como paráfrasis del

significado, ha mostrado que se eligieron diferentes opciones de traducción, ya que este prefijo no es muy productivo en checo (aunque hubo un caso de traducción usando este prefijo). La opción de traducción más común fue el uso de un verbo que inherentemente expresa la iteración. En algunas paráfrasis, la iteración se perdió porque el prefijo *re-* allí era polisémico y ya no expresaba la repetición, sino que tenía un significado lexicalizado. Los prefijos *sub-* y *sobre-* no son productivos en el español actual para expresar la iteración; si la expresan, tienen un significado modificado.

El segundo estudio de caso se dedica a las perífrasis verbales que pueden expresar la iteración en el español actual. La perífrasis más común es *volver a + infinitivo* en comparación con las perífrasis *venir + gerundio* y *tener + participio*. Se ha demostrado que si no se usa el prefijo *re-*, se usa la perífrasis *volver a + infinitivo* con el verbo dado. Además, he verificado la validez de las restricciones mencionadas en la parte teórica en el corpus. He descubierto que estas restricciones generalmente se aplican, solo aparece la perífrasis *volver a ir a. Para la traducción al checo, la opción más común fue el uso de un adverbio, específicamente *znovu*. En el 24% de las ocasiones la perífrasis apareció en negación en la forma de *no volver a + infinitivo* y se tradujo como *už nikdy + verbo*. En algunos casos, se omitió la iteración en la traducción, ya que a diferencia del caso del prefijo *re-*, no había un significado lexicalizado allí, sino que simplemente habría sido redundante (la iteración ya estaba expresada de otra manera en la oración). Las demás perífrasis no se usan mucho para expresar la iteración. La perífrasis *venir + gerundio* aparece en un contexto iterativo solo si incluye la idea de *desde hace*. De modo parecido, la perífrasis *tener + participio* ha aparecido en un contexto iterativo exclusivamente con el verbo *informar*.

El tercer estudio de caso se enfoca en los medios léxico-sintácticos que expresan la iteración en el español actual. Contrariamente a las expectativas, el medio más común fue *otra vez* en comparación con *de nuevo* y *por segunda vez*. En estos medios no había restricciones y siempre expresaban un significado iterativo. Dado que el checo tiene medios léxico-sintácticos similares al español, es decir, se inserta una palabra que en sí misma expresa la modificación dada, se eligieron las mismas opciones para la traducción. Concretamente, para la traducción de *de nuevo*, se utilizó más comúnmente el adverbio *znovu*; para *por segunda vez*, se usó la locución adverbial *podruhé*; y para *otra vez* también el adverbio *znovu*. Otras opciones se utilizaron marginalmente; si la traducción fue omitida, la iteración ya estaba expresada de otra manera, al igual que en el caso de la perífrasis verbal *volver a + infinitivo*.

Bibliografie

- ALARCOS LLORACH, Emilio. *Gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1994.
- BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid: Espasa Calpe, 1999.
- ČECHOVÁ, Marie; DOKULIL, Miloš; HLAVSA, Zdeněk; HRBÁČEK, Josef a HRUŠKOVÁ, Zdeňka. *Čeština – řeč a jazyk*. 3., rozšířené a upravené vydání. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství a.s., 2011.
- ČERMÁK, František. *Korpusová lingvistika Praha 2011. 1, Intercorp*. Praha: NLN, Nakladatelství lidové noviny, 2011.
- ČERMÁK, Petr. Las posibilidades de estudio ofrecidas por los corpus paralelos: el caso del prefijo español re. Online. *Acta Universitatis Carolinae. Philologica*. 2013, č. 2, s. 123-136.
- ČERMÁK, Petr; NÁDVORNÍKOVÁ, Olga et alli. *Románské jazyky a čeština ve světle paralelních korpusů*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015.
- ČERMÁK, Petr; KRATOCHVÍLOVÁ, Dana; NÁDVORNÍKOVÁ, Olga a ŠTICHAUER, Pavel, eds. *Complex words, causatives, verbal periphrases and the gerund*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2020.
- ČERNÝ, Jiří. *Morfología española*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000.
- DE MIGUEL, Elena. El aspecto léxico. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 2977–3060.
- FEIJÓO, Lope G.; FENTE GÓMEZ, Rafael a FERNÁNDEZ ÁLVAREZ, Jesús. *Perífrasis verbales*. Reimpr. Madrid: Edelsa, 1994.
- GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Perífrasis verbales. Sintaxis, semántica y estilística*. Madrid: Arco/Libros, 1998.
- GÓMEZ TORREGO, Leonardo. Los verbos auxiliares. Las perífrasis verbales de infinitivo. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 3323-3390.
- GÓMEZ TORREGO, Leonardo. *Gramática didáctica del español*. Madrid: Ediciones SM, 2002.

- GREPL, Miroslav; KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a RUSÍNOVÁ, Zuzana. *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008.
- HAMPLOVÁ, Sylva. *K problematice vidovosti v italštině*. Praha: Karolinum, 1994.
- HAMPLOVÁ, Sylva. *Stručná mluvnice španělštiny*. Vyd. 4. dopl. Praha: Academia, 1998.
- MARTÍN GARCÍA, Josefa. *La Morfología Léxico-Conceptual: las palabras derivadas con RE-*. Madrid: Ediciones de la Universidad Autónoma de Madrid, 1998.
- PEŠKOVÁ, Jana. K překladu českých významů povahy slovesného děje do španělštiny: aplikace myšlenek Jiřího Levého. *Acta universitatis carolinae. Philologica*. 2018, roč. 2018, č. 2, s.131-142.
- PETR, Jan a kol. *Mluvnice češtiny 2: Tvarosloví*. Praha: Academia, 1986.
- PIERA, Carlos a VARELA, Soledad. Relaciones entre morfología y sintaxis. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 4367–4422.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. COMISIÓN DE GRAMÁTICA. *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Calpe, 1973.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009.
- ŠMILAUER, Vladimír. *Nauka o českém jazyku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.
- VARELA, Soledad a MARTÍN GARCÍA, Josefa. La prefijación. In BOSQUE, Ignacio a DEMONTE, Violeta, eds. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 4994–5040.
- ZAVADIL, Bohumil a ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvistický interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010.

Elektronické zdroje

- BENKO, Vladimír. *Araneum Hispanicum Maius, verze 15. 04*. Ústav Českého národního korpusu FFUK, Praha 2015. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>
- ČERMÁK, Petr a VAVŘÍN, Martin. *Korpus InterCorp – čeština, španělština, verze 16 z 12. 10. 2023*. Ústav Českého národního korpusu FFUK, Praha 2023. Dostupné z: <https://www.korpus.cz/>
- NÜBLER, Norbert. ZPŮSOB SLOVESNÉHO DĚJE. In KARLÍK, Petr; NEKULA, Marek a PLESKALOVÁ, Jana (Eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*,

2017. Poslední přístup 16. 4. 2024.

Dostupné z: https://www.czechency.org/slovník/ZPŮSOB_SLOVESNÉHO_DĚJE

Wiki – Český národní korpus [online]. Dostupné z:
<https://wiki.korpus.cz/doku.php/cnk:intercorp>